

KUSTBON

Nr 1. Årgång 21

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Mars 1964

*Den gamla tallen på Bergsby sand — Bärspe sån — var ett dekorativt inslag i bybilden. Den för-
måde ensam tillgodose de kringboende barnens behov av kottar till leksaksdjur. — Bilden ur
en bok om Estlands svenskar, del 2.*

Foto Per Söderbäck.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman*.

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.
Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1964 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1964 7 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 30 kr.

Härnösand 1964 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Med detta nummer följer en tidningsbilaga.

Innehåll:

	Sid.
<i>Ett arbete tar form</i> av E. L.	2
<i>Från kampen för svenskhet, frihet och bröd</i> av Emil Adalberth	3
<i>Glimtar från Gammalsvenskby av i dag</i>	5
<i>Skimningsbin</i> av K. Hammerman	6
<i>Estlandssvenska sammankomster i SOV:s regi. Sammanställn.</i> av Hugo Mickelin	7
<i>Korta notiser</i>	7
<i>Till läsekretsen</i>	7
<i>Resa i Romagna II</i> av Edvin Lagman	8
<i>Inte mitt</i> av E. L.	9
<i>Två bemärkelsedagar</i> av E. L.	12
<i>Inga Bergholtz 50 år</i> av S. O.	12
<i>Rudolf Timmerman 75 år</i> av E. L.	13
<i>Maria Berg in memoriam</i> av Hj. Pöhl	13
<i>Bernhard Lund in memoriam</i> av A. S.	14
<i>Johan Westerström in memoriam</i> av L. B.	14
<i>Familjenytt</i>	15
<i>Bemärkelsedagar</i>	19
<i>I vårtiden</i> av Ola Hansson	20

Ett arbete tar form

Andra delen av En bok om Estlands svenskar börjar nu närma sig sin fullbordan. Tryckeriet har redan lämnat korrektur på större delen av arbetet och illustrationsmaterialet föreligger i klichéer. Om inga speciella svårigheter tillstöter, kommer boken att utsändas i juni; i vart fall är den färdig under eftersommaren.

Under arbetets gång har dispositionen måst ändras. För att omfånget inte skulle svälla ut för mycket och framställningskostnaderna för enstaka

Meddelande

Med detta nummer av Kustbon följer ett beställningskort på andra bandet av *En bok om Estlands svenskar*. Angiv hur många exemplar av arbetet Ni önskar samt om det skall vara häftad eller inbunden bok. Om Ni sänder in detta kort nu, får Ni 20 % rabatt på priset, som beräknas bli 35—40 kr. (bundet ex. omkring 3:50 mera än häftat).

Önskar Ni även första bandet, kan Ni ange detta på kortet. Glöm då inte att uppege hur många exemplar och vilken bandtyp.

Innan Ni återsänder beställningskortet, bör Ni riva bort det andra kortet, som ger en presentation av verket *En bok om Estlands svenskar*.

band till följd av detta stiga över hövan, har framställningen av estlandssvenskarna som nationell minoritet fått stå över till nästa band. Det band, som nu är under arbete kommer sålunda att omfatta artiklarna Ortnamn och terrängord, Jordbruk och boskapsskötsel, Sjöfart och fiske samt Livets och årets högtider. Härtill kommer omfattande register och över etthundra illustrationer i form av kartor, teckningar och fotografier. På dessa kan ni återfinna era byar, se hur bebyggelsen har växt fram, rulla er i sanden på Lintrasbackarna i Spithamn, vara med om båtbygge i Derhamn, plöja på Nuckölandet, lasta ved på Ormsö, fiska på Nargö och Rågö, gå i kyrkan och på bröllop på Runö, drömma på en gårdsplan i Korkis, plocka kottar på Bergsby sand eller segla med en galeas i soldis längs kusten. På en karta får ni också se, hur en hel by och dess ägor tog sig ut (Österby).

Tanken bakom dispositionen av andra bandet är denna. Bygden presenteras först — liksom i första bandet — men nu med utgångspunkt i ortnamn och terrängbeteckningar. Själva namnen får alltså mana fram minnesbilderna. Sedan berättas om vardag och fest i bygden, den vardag som karakteriserades av vår gärning på åkern, i skogen, på ängen och på havet, och den fest som våra fäder firade med mycken mat och dryck, med spel, sång och lek vid bröllop, vid jul och nyår och andra stora dagar, men också den allvarliga högtid då anförvanter fördes till graven.

Bland de talrika lovord, som pressen ägnat första bandet, står följande: "Med denna bok har utgivarna inte bara skapat 'en bok om Estlands svenskar' som den anspråkslöst heter utan säkerligen även 'boken om Estlands svenskar', ett verk som för framtiden har samlat och bevarat kärnan av vår kunskap om en svensk stam vars historia nu är ett avslutat kapitel. - - - Boken om Estlands svenskar är värdig skildringens föremål".

Utgivare och författare är medvetna om den förpliktelse som ligger i detta, och andra bandet anbefalles nu ödmjukeligen till läsarnas begrundan, uppbyggelse, förkovran och förnöjelse.

E. L.

Denna bild mötte den resande vid ankomsten till Ormsö. — Båtar i Sviby hamn.

Foto J. Grünthal.

Emil Adalberth

FRÅN KAMPEN FÖR SVENSKHET FRIHET OCH BRÖD

Många och oförgätliga äro minnena från Ormsö. Där var så mycket som var särpräglad hos bonde- och fiskarbefolkningen — nästan till hela antalet av svensk börd. Byarna hade tätt liggande små gårdar och oftast omålade, låga stugor. Men kyrkbyn lystes upp av den vackra rödfärgade prästgården och den gamla vita ev.-lutherska kyrkan, vartill var ansluten en kyrkogård med hjulkorsprydd gravar. I dess närhet reste sig kupolerna på en liten grekisk-katolsk kyrka, ett minne från en på 1880-talet inledd förryskningsperiod. Så hade ön som de andra svenskbygderna sin av kamp för frihet och svenskhet präglade historia, vilken under århundraden var intimt förbunden med öns herrgård Magnushof. Medan på Nuckö bodde omkring 2.500 svenskar och 1.500 ester, dominerades Ormsö helt av svenskar, c:a 2.500 st., och de fåtaliga esterna märktes föga. Ormsöbon höll hårt fast vid svenska språket, som blev använt i hem, kyrka och skola, och hans frihetskarlek tycktes inte av några svårigheter betvingas.

Godset Magnushof ägdes efter vartannat av Jakob och Magnus De la Gardie samt Otto Wilhelm von Königsmarck (gift med Magn. De la Gardies dotter Katarina). Dennes brorsdotter Aurora von Königsmarck, som ej förmått påverka Karl XII, lyckades bättre med tsar Peter, och efter en uppvaktning 1713 återfick hon åt släkten

det av reduktionen drabbade godset. Hennes son, marskalken Morits av Sachsen, sålde 1748 Magnushof till baron K. V. von Stackelberg. Godset kom efter hand att omfatta hela ön. Den Stackelbergska tiden var svår för de svenska bönderna och fiskarna, som trodde sig vara skyddade av privilegier från svenska regenterna. Med stöd av en rysk agrarlag av 1866 blevo de avkrävda särskilda arrendeavgifter, och då detta uppväckte oro, inkvarterades militär på ön "för ordningens uppehållande". År 1861 vågade sig fem Ormsösvenskar över havet till Sverige för vädjande om regeringshjälp för framförande av klagomål hos ryske kejsaren. Det blev framfört vädjan och klagomål, som också föranledde en undersökning genom generalguvernören i Riga. Men tillfölje den nämnda oron och protesaktionerna, vilka fattades som uppstudsighet och upprorstendenser, förlorade svenskarna väntat stöd. Straffåtgärder följde och snart ökades skatte- och dagsverkspålagorna. Det berättas historia om förtvivlans rop och gråt, då rättslösa svenskar straffades med prygel eller drevos ut från sina hem och dessa jämnades med marken. Bestämmelser om böndernas skyldigheter och prygelstraffets användning utgavos i tryck till kännedom och efter rättelse. Den siste av baronerna på Ormsö, Otto Fr. von Stackelberg, har fått en sträng dom för sin hårda behandling av underlydande. Beträffande prygelstraffen an-

befalldes det, att sedan de bestraffades ryggar söndertrasats utdela resten av de ådömda pryglappen å delinkventens bröst. (Se "Årsbok 1925" utg. av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet!).

Men märkliga vittnesbörd av annan art ha även avgetts, visande att baron Stackelberg välkomnade och gav stöd åt det missionsarbete, som år 1873 upptogs från Sverige och på Ormsö leddes av missionären och läraren L. J. Österblom. Dennes väckelse- och upplysningsarbete under 13 år synes ha gett både Gudstillit, andlig upprustning och en förändring av sederna till resultat. Han säger själv, att ön förvandlades till ett nytt Ormsö. Det blev intresse för renlighet och ordning i hemmen. De vanliga tjuverierna upphörde eller minskade starkt liksom spritmissbruket. Av de 13 krogar, som fanns, då Ö. kom till Ormsö, anges den sista ha stängts 1878. Man började bygga skorstenar för att få bort röken från de förut mörka och rökfyllda rökstugorna. Ekonomien förbättrades och det blev fridfullare i byarna och sinnera, när spriten bannlystes. En del av de orsaker, som föranlett bitterheten mellan baronen och bönderna-arendatorerna försvunno. Efter hand funno de senare möjlighet att inlösa innehavda jordområden. Sedan baron Stackelberg avlidit 1889 och godset snart därefter försålts till ryska staten, gick jordinlösningen snabbare, och efter nya seklets ingång hade flertalet bönder inköpt de förut arrenderade eller dagsverksbetungade gårdarna.

Det må tilläggas, att tre av de "klagomän", som 1861 reste till Stockholm för att få svensk hjälp hos ryska myndigheterna, och som vågade sig åter till Ormsö, måste fly tillbaka till Sverige för att undgå utskrivning till rysk krigstjänst. Och efter dem följde en jämn ström av flyktingar från Ormsö. Ett svenskt flyktingproblem alltså för 100 år sedan! — Flertalet av dessa flyktingar som fruktan för våld och godtycke drev bort från hem och fosterland, anges ha funnit nya hem i eller omkring Norrtälje. Många i denna bygd räknas från nämnda tid ha Ormsö-blod i ådrorna. Och kanske fingo många av dessa i början av 1940-talet vara med om att möta och mottaga en ny och större ström av flyktande stamfränder i samband med de tragiska händelser, som markerade slutet på Estlands och Baltiska staternas hoppfyllda men korta frihetstid.

Under rubriken När allsvenska tanken föddes har professor Vilh. Lundström i sin bok "Allsvenska linjer" berättat om hur hos honom å Sigtunas, fädernestadens, klassiska mark växte fram en kärlek till vad som kom att fylla hans liv: forntiden och fosterlandet. Han drömde tidigt om att få se länder, där svenskar gjort en insats. År 1891 kunde han komma över till Finland, och där fann han "livets personliga lycka och en trofast livskamrat". Men först följande året, 1892, "under vandring i det Estland, vilket en gång varit en vacker pärla i Sveriges krona", tyckte

han sig möta en nationell upplevelse och första gången stå inför det utlandssvenska problemet.

Då professor Vilhelm Lundström i juni 1925, efter 33 år, kom åter till Estland och vi hade den stora glädjen att mottaga honom på Birkas folkhögskola, var det med djup rörelse han inför svenskbygdens lärare och andra svenskar berättade om upplevelserna i Estland 1892, om hur han gripits av andakten i svensk-finska kyrkan i Reval och av att där få höra Gudsordet på svenska samt om samtalen med pastor Gustafsson om utlandssvenska problemen. Pastorn hade också gjort honom sällskap under ett 4-dagars besök på Nargö, där alla kallade sig svenskar, och sedan följt honom till Nuckö. Här fick han vandra från stuga till stuga och se uråldriga svenska plägseder och redskap men även se och träffa människor, som vårdade sitt svenska modersmål som en kär skatt. Och trots att århundradens förtryck genom baltiska herremän hade dämpat den svenska självkänslan, hade språket hållits kvar 700 år eller mera. Denna trohet mot svenska språket var gripande för prof. L., särskilt som han även sett armod och okunnighet samt en *övergivenhet*, som tyckte honom hopplös. — "För mina ögon stego", sade prof. Lundström, "för första gången konturerna fram av de övergivna, förskingrade svenskarnas öde, fjärran från Sverige, och av det utlandssvenska problem, som många år senare skulle formuleras. Jag kom ej längre än till Nuckö, men insitivare än under vandringen där har jag icke levat många gånger i mitt liv". — Detta gällde alltså besöket på Nuckö 1892.

Det behöver väl ej framhållas, att samvaron med professor Lundström under hans estländska besök år 1925 var en stor och stimulerande upplevelse. Detsamma gäller mina möten med honom senare i Sverige. Vi ringa tjänare vid den skola, som ville hjälpa Estlands-svenskarna, hade även ofta varit gripna inför den trohet mot svenskheten, som vi sett och erfarit bevis om. Vi mötte den under Birkas-åren, som redan antytts, ej blott å Nuckö, Ormsö och Runö, utan även hos de 112 svenskarna å Odensholm, hos Rågöarnas nära 400 svenskar, hos svenskarna i Reval, c:a 500, och å Nargö, med c:a 300 inv., flertalet svenskar. Sedan man besökt dessa och andra svenskorter i Estland och därtill svenskbygderna i Finland och vissa svenskspråkiga bygder eller kolonier i en del andra länder, förstod man helt den av professor Lundström formulerade satsen, som innebar en programförklaring, att vi ha två fädernesland: *det rike dit vi höra och den svenska stammen* eller vårt språkområde, som skänker betingelser för samhörighetskänsla och kulturgemenskap.

Det må erinras om, att på professor V. Lundströms initiativ konstituerades år 1908 i Göteborg "Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet". Föreningen, som sedan 1914 utger en tidskrift, "Allsvensk samling", främjar och stöder på olika sätt samkänslan mellan moderlandet och svenskar i utlandet.

Fåren tvättas en solig sommardag i den idylliska Höbringån, som slingrar sig fram mellan ängar och åkrar.

Kaleb Anderssons samlingar.

Glimtar från

Gammalsvenskby av i dag

Svenskbyborna har alltid varit kända för en stolt och fri hållning och vägrat böja sig för övermakt. Det var detta som ledde till utvisningen från Dagö. De ville inte bli livegna då de hade kämpat fyra seklers kamp för frihet och hade fribrev på "att de nu och för framtiden evigt från allt arbete, som de hittills varit förpliktade till, varda befriade och helt från utskylder lösta äro". Ett annat område där de kämpat en liknande kamp är deras tro. Svenskbyborna har alltid hållit fast vid en gammaldags religiositet och det måste därför ha varit ett svårt slag för dem när kyrkan förvandlades till klubblokal och gudstjänster förbjöds. Inte minst de brev som letar sig vägen från Ukrainas slätt till vårt land vittnar om den varma religiositet som ännu lever kvar, det är gammaldags äkta och kärnfriskt i deras önsningar om Guds välsignelse över brevmottagarna.

Det religiösa läget just nu i Gammalsvenskby eller Smejevka, som byn nu heter, är synnerligen prekärt. De gamla håller på sin lutherska tro, medan de unga utsätts för den antireligiösa propaganda som är så vanlig österut. Till kristna sammankomster får de äldre dock samlas, och enligt uppgift är det en gammal kvinna vid namn Kristina Sigalet som leder dessa. Hon läser för svenskbyborna på deras ålderdomliga dialekt, ser till att de döda kommer i jorden och sköter andra handlingar som hör ihop med deras tro. I och med att de äldre försvinner går även den evangeliska tron bort.

— Vi är som får utan herde, skriver en brevskrivare.

För något år sedan fick Slaviska missionen i Sverige ett brev med en vädjan om en svensk

psalmbok — den man tidigare hade i byn var tydligen utsliten — och man sände ett paket, som emellertid kom tillbaka med påskriften att det var förbjudet att införa sådana skrifter i Ryssland.

Rektor Sigfrid Hoas, som är svenskbybornas i Sverige andlige ledare, upplyser att man tid efter annan försökt skicka ner svenska böcker och biblar, bl. a. genom Riksföreningen För Svenskhetens Bevarande, men man har inte hört något som tyder på att de kommit fram. Svenska språket håller på att dö ut i samma takt som de sista svenska böckerna slits ut.

— — —

Det kan här inflikas att det var i januari 1937 som Ryssland inledde den stora femårsplanen för religionens avskaffande, och i samband med en allmän folkräkning måste alla medborgare deklarerera sin inställning i trosfrågan. I Gammalsvenskby förstod man hur farligt det var att bekänna sig till kristendomen, trots det var det endast sex som avsvor sin tro. Då beslöt man att låta domens dag randas för svenskättlingarna. I hastigheten fick även deras egen överlöpare med orden "Upp med dej också, ditt svin" från en NKVD-officer följa med på lastbilen bort till det okända.

1945 befann sig hela byn på flykt tillsammans med tyska hären och man kom så långt bort som till Lübeck, där man sökte kontakt med Gustav Adolfskyrkan och slog sig ner på dess mark i tron att ryssarna skulle skona dem. De blev emellertid tagna och sända till Sibirien. Tio år senare återvände de i ett eländigt tillstånd och hjälpaaktioner var av behovet påkallade. Sedan den tiden har Slaviska missionen varje år sänt ett stort antal förnödenhetspaket, enbart frakt- och tullkostnader har årligen uppgått till flera tusen kronor och har stigit för varje år. Man upplyser att man även kunnat förmedla svenska kristna skrifter till dem, men det är mycket svårt. På senare år har man fått betydande hjälp av Vita

Till vårarbetena hörde gödselutkörningen. T. o. m. detta göromål kunde ha sin charm, när man åkte längs blomstrande åkerrenar.

Kaleb Anderssons samlingar.

Skimningsbin

(På ormsösvenska)

Fålk tänkor än ve änt fårr e tien hovo rolet, man tär hoa dâm fail. No hovo ve samo rolet tå som tåm ong hoa nu. Ja, kanske än rola, fastän ve änt visst håla dâm so opa "levande bilder" häldor håla som teater å tåcket spetakol var. Naj, ve arbete såmike som ve lio mä doa. Änt hovo ve inga "fritidsproblem". Tå sja kåildana berja bli längre mä heste, gingo ve ute skimningsbin. Ve hovo änt tier te site händre e kårs. Åj naj, bindponga skull mä. Sockar å hankol skull bindas, såmike som ve bara lio, åt åss sålo å åt tåm ar mäh, brokat hankol å "namhankol" å sja sälesockar, som raismänne sård åt åss ute Finland å Sväre. Ve fingo åkorta-tjue kåpek fere pare. Tå ve hovo fäm par bonde, fingo ve än hailan robol, å he var pängar te fräidas eve. Milat sård ve nårt par ute Håsol å Rävöl mäh, man he var maira lite.

Kåfedrick å tåcket brukast änt. He ha bara tae tien bårt. Han tien voro piana tjäckar å ronnar äntå. Ja som levd lite längre från bien var änt

Bandet för hjälpsändningarna. Varje brev man får från Ukraina, och det är åtskilliga hundra som de senaste åren trots censurförsök letat sig fram, vittnar om stora behov i materiellt avseende.

såmike åt skimningsbin, man nära gång fick ja gå mä tår ar piana. Tå ja fråa pappa, om ja fick gå åt skimningsbin, fråa pappa, hårtt ve skull gå. Tå ja sa, hårtt ve skull gå, sa en: "Tu får gå om du kommor haim te klucka ått". Ja to bindpongen å skoa, om gånningstade var så stort än e räkt te fere kåilde. Mamma skoa opa binde å sa, huss ja skull bind. Glad som opa fäst gick ja åt skimningsbin, tär som där var piar ute min aldor: te Smenesa, Musasa, Andorsa, Nibondasa å Erjasa ute neaendan, Åustorendan; å te Ilhjonasa, Kampesa, Jåbesa, Nigorsa, Kopsjorsa å Tomasa ute oaendan, Västorendan. Ve voro milat tålo-trätta sticke ute vårtt la. Ve soto ute nån kåmar häldor kek fere åss sålo. Ain ilh lamp häldor ait haimgjord ljus list fere åss. Var dä inga gardinar fere finstre, satt ve än duk opp, såss än ingen skull kona skoa in opa åss, om nån råka laup tårom. Ve skoa opa bindena å märkt te hop dâm å sa, hå mike ve vild bind mä kåilde. Lio ve änt bind än hailan sock gållen, så säkort än halvan. Milat to ve "licke". Tå hovo ve riktet bråt opa å kämpast hålika som fårst skull li bind sina licke opp. Ve lagd all bindena te hop mot årt anat, såss än all lickjana skull bli samo langt från binde. Aina hold ute bindena, å tår ar raift gån å nistandena så langt som ve vild hoa te lickja. Te lickjana voro opa kasta, nista ve gåne opa nistande åtor å berja bind. Spitona glima å skaldra milla händre. Snart fingo ve si, hålika som var fixast bindan å fårst laj få sina licke opp bonde.

Mä ve bondo, tåla ve om all små niheta ute bin å från ar biar mä, om nån var urbis häldor åt Holo boa vare å herd noat. Aisket var där noat lälet som ve fingo le ått. Rolet hovo ve haile tien. Tå ve vinda bindena tehop å gingo haim, tåla ve eve hårtt ve niand gång skull gå, man inga fick

Estlandssvenska sammankomster i S. O. V:s regi

En sammanställning av Hugo Mickelin

Årsmöten / Hembygdsdagar		Höstsammankomster		Vårsammankomster
29/3 1945	SOV:s konstituerande sammanträde i Samlingslokalen, Gamla stan	6/11 1945	Högtidsgudstjänst i Adolf Fredriks kyrka	—
16/6 1946	Årsmöte-hembygdsdag på TOLLARE	—	—	—
13/7 1947	„ „	15/11 1947	Samkväm i Margar. Hushållsskola	—
20/6 1948	„ „	6/11 1948	Samkväm i Timmermansgården	24/4 1948 Samkv. i Timmerm.-g.
28/8 1949	„ „	—	—	2/4 1949 Samkv. i Timmerm.-g.
20/8 1950	„ „	5/11 1950	Samkväm i Victoriasalen	—
19/8 1951	„ „	10/11 1951	„ Timmerm.-g.	—
17/8 1952	„ „	1/11 1952	„ M. Hushållss.	—
16/8 1953	„ „	14/11 1953	„ „	—
15/8 1954	„ „	13/11 1954	„ „	3/4 1954 Samkv. i Södra KFUM
21/8 1952	„ i Baggenssalen, SALTSJÖBADEN	12/11 1955	„ „	—
12/8 1956	„ „	2/11 1956	„ „	—
4/5 1957	Årsmöte i Margar. Hushållsskola	—	—	17/3 1957 Samkv. i KFUM Birg. Jarlsg. 35
4/8 1957	Hembygdsdag i Baggenssalen, SALTSJÖBADEN	—	—	—
10/8 1958	Årsmöte — hembygdsdag	25/10 1958	„ „	—
16/8 1959	„ „	21/11 1959	„ „	—
7/8 1960	„ „	26/11 1960	„ „	—
20/8 1961	„ „	11/11 1961	„ „	—
19/8 1962	„ „	10/11 1962	„ „	—
25/8 1963	„ „	9/11 1963	„ „	—

Korta notiser

John Engdahl, Hullo, Ormsö, avlade den 7 sept. 1963 pol. mag.-examen vid Stockholms universitet.

lå tåla om e fere påika hårtt ve gingo åt skimmingbin.

Påika bruka ales mäst vara fere se sålo. Daen skull da ker e skoen, å mä kåildana fingo da bind näter å risjar å gära trä tingester. Milat mot da träffas ver Kålgårshone å Smibäcken å sja gå haim te årarer å bin.

Nu var e änt hår kåilde te gå å bin. Ve gingo mike åt behuse opa metena. Måndan om kåilde var e miggmete, ostan om kåilde ben, torstan om kåilde ungdomsmete, fridaskåilde bredramete. Å somol kåildar sång- å musikövningar som var så rolet.

Aisket var där noat rolet te vänt ätt.

K. Hammerman

Till docent vid universitetet i Zürich och föreståndare för den socialetiska institutionen därstädes har fr. o. m. den 1 november 1963 förordnats teol. dr Ivar Pöhl.

Till läsekretsen

Då många läsare av Kustbon ännu ej erlagt prenumerationsavgiften för 1964 anmodas de att snarast göra detta. Skriftliga påminnelser för detta lilla belopp torde vara ganska onödiga. Glöm ej heller medlemsavgiften till Svenska Odlingens Vänner! Kustbons postgironummer är 19 72 07 och SOV:s 35 13 11.

Och så en sak till:

Låt Kustbon få del av Edra egna och bekantskapskretsens familjenheter. Det räcker med några korta rader på ett brevkort. Tänk på hur gärna Ni själv läser dessa notiser.

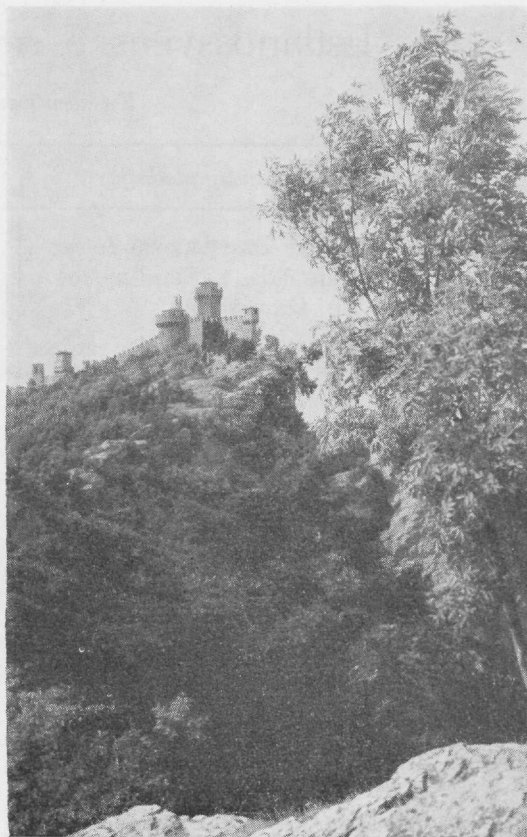
Edvin Lagman

RESA I ROMAGNA

II

Högst uppe på hjässan av Monte Titano ligger San Marinos murar och torn.

Foto Edvin Lagman.

Skönast var det att gå ned till stranden tidigt på morgonen. Då dröjde sig ännu något av nattens svalka kvar i vattnet och det vida havet låg som en spegel. Det kunde vara så klart i luften att horisonten syntes, och vattnet var så genomskinligt, att det knappast märktes över den ljusa botten, där krabbor och småfisk så dags på dagen ännu spankulerade i ostörd ro. Men förvandlingen kommer snabbt: så snart den lätta frukosten intagits, utgjuter den dubbla raden av hotell sitt levande innanmäte, som rinner ned över sandremsan och vidare ut i vattnet.

Dagarna gick, soliga, dåsiga. Man lärde sig snabbt uppskatta siestan, denna speciellt välgörande form av middagslur, som barnen dock inte riktigt ville finna sig i — det vill säga de nordiska barnen. De italienska sov liksom föräldrarna och kom ut för att deltaga i den allmänna samvaron på gator, i parker och på barer först vid åtta-nio-tiden på kvällen. Man strövade själv omkring, hörde på musik, smuttade på någon god dryck, åt rostade räkor — en speciell delikatess — och kom i säng rätt sent. Nattsömnen stördes ofta av glam från hotellpersonalen, som med ägaren, *il padrone*, i spetsen tog igen sig vid en flaska god chianti efter dagens möda och id. En natt försökte vi säga att det skulle vara skönt med lite lugn och sömn — det stod ju också anslag om att det skulle vara tyst om nätterna — men förstäl-

sen för våra synpunkter var ringa. Man flyttade bara över till Aurelio på hörnet mittemot, och därifrån hördes glammet och skrattet ännu mera. Allt har dock en ände, så även dessa uttryck för livsglädje.

Men baren Aurelio ska nämnas extra. Där fanns en ung man, kanske femton år gammal, som började servera på förmiddagen och slutade klockan två på natten. På dagen talade han ganska bra svenska, det var dessutom en verserad och synnerligen hyfsad yngling av det slag som man ofta och med glädje möter därnere, och svenskarerna drogs gärna dit; på kvällen var emellertid hans blick matt och hans svenska stapplande. Man skulle gärna ha betalat extra för obekvämlig arbetstid. Följande lilla händelse utspelades ofta. Vi satt och avnjöt en vit vermouth med is och tittade på folklivet. En gäst vid något bord intill beställde in en flaska mousserande vin. Med en elegant gest lossade Antonio korken och lät den med en smäll flyga tvärs över gatan. Därvid yttrade jag: *Il tappo vola* (korken flyger), och Antonio skratade, varje gång lika hjärtligt och länge.

Ett annat inslag i barlivet var en hemlös kattunge, som fraterniserade med vem det ville. En dag lade sig husdjuret i mitt knä, och när Antonio kom förbi, försökte jag förklara, att katten verkade ganska tam och åsatte den beteckningen *il gatto familiare*. Så fick den heta i fortsättningen. Det var lille Antonio, som serverade oss den sista

koppen kaffe före avfärden till flygplatsen, det är kanske också honom man minns tydligast och helst bland alla som vimlade förbi ens blick under fjorton dagar i ett sommarfagert Romagna.

Det myllrar av detaljer man skulle kunna berätta om: en färd i hästdroska genom den kvällsmörka staden, inköp av sjöhästar nere i hamnen, besök på Metropol, där den charmerande Lia de Santis sjöng varje kväll och där man mitt i alltsammans blev bjuden på potatisflarn av värden — det var våra pojkars ljusa luggar som väckte uppmärksamhet och beundran —, ett strövtåg genom stadens affärer osv., men vi ska lämna det mondäna livet och framdeles ägna en smula intresse åt all den kultur och urgamla tradition, som möter en, vart man än vänder sig i Italien.

Redan första kvällen efter vår ankomst till Riccione gjorde vi en utflykt till Gradara, den gamla staden och borgen sydväst om Riccione. I kvällsmörkret såg man inte mycket, det var bara de imposanta illuminerade borgmurarna, som reste sig högt över den nattklubbsträdgård, där vi fick slå oss ned. Några dagar senare återvände vi emellertid, nu inklädda i en förhyrd Fiat 500 och alldeles för oss själva, klockan nio på morgonen med flödande sol över trädgårdar, städer, tinnar och torn. Första kvällen hade vi trevat i skumma gränder mellan souvenirbutiker och vinstugor, där medeltiden endast glimtvis tittat fram ur dunklet, nu låg den av Dante besjungna borgen i all sin prakt likt en färggrann illumination i en pergamenthandskrift inför våra ögon. Vid ingången löste vi biljett till murkrönet och där vandrade vi i den brännande heta solen hundratals år tillbaka i tiden, kikade genom skottgluggar och mellan kreneleringar, kände på nötta stenar och beundrade det landskap, där condottiärerna i spetsen för sina soldater i gången tid drog fram över kullarnas krön. Det var också härifrån som man hade denna dallrande utsikt över Cattolica, Riccione och Adriatiska havet. Man minns detta landskap och denna bebyggelse: lätt dis över vinbergen, en djupgrön cypress mot en gul valvgång, ett rött tak och vita väggar längre bort, skönt blommande buskar och gröna gräsmattor nedanför murarna.

Genom prång och gångar letade vi oss fram till bakre borgporten, där man kunde komma in i själva medeltidsborgen. En gammal dam tog hand om oss, en gudabenådad skådespelerska, som inte lämnade någon möda ospard för att få oss att i klaraste bilder se allt det märkliga som timat i denna borg. Vi rös i tortyrkammaren, när damen riktade brännjärnet mot sina ögon eller lade sitt huvud på stupstocken, vi ryggade tillbaka, när hon i rådssalen visade den dörr, genom vilken de dömda fick avträda — för att störta ned i ett schakt och spetsas på spjut. Och vi levde med, när hon återberättade det skeende som Dante i sin Divina commedia skildrar: Francesca som förälskar sig i sin makes bror, dessas kärlek, fällan som

Inte mitt

Inte mitt

att försjunka

att uppgå

i vegetativt nu.

— Solig droppe tillrar

från morgonens böjda strå

långsamt

men plötsligt falla de

blixtrande fort:

dagarna.

Ur alla skärvor vid vägen

ropar bara

min rastlösa längtan

att ständigt bryta upp.

E. L.

läggs ut för dem, det tragiska dödandet. Gumman spelar alla tre personerna på en gång, hon befinner sig i gången utanför sovrummet, hon finns bakom ett draperi inne i rummet, hon är nere i falluckan. Hon leder oss sedan vidare och visar oss borgens magnifika matsal, ännu använd av den nuvarande borgherren, när han håller hus på Gradara. Då är det venetianskt glas, venetianskt broderi, guld, azur och purpur på de långa borden och i ljuskronorna under det underbart sköna taket.

Omtumlad står man slutligen ute på borggården, trycker sina sista lire i den gamla damens hand och vandrar bort över vindbryggan, bort från medeltiden, Malatesta och Dantes Inferno.

Vi fortsatte från Gradara nedåt längs kusten och tog sedan av inåt landet på vägen mot Urbino. Plötsligt blev vi hejdade av italiensk polis. Jag skyndade mig att förklara, att vi endast hyrt en bil, att vi var svenska turister o. s. v. Något körkort begärdes inte, men jag uppmanades att sätta på blinkljusen. De fungerade på båda sidorna. Frena (bromsa), befalldes sedan. Då trampade jag frenetiskt på kopplingen. Poliserna hann få fram sina anteckningsblock, men jag kom raskt underfund med mitt misstag, tryckte på bromspedalen och visade att bromsljuset fungerade. Så fick vi fortsätta.

Vårt nästa mål var således den gamla urtypiska, av turistströmmen nästan helt orörda italienska stad, som kan berömma sig av det äldsta universitetet. Efter all vitskimrande hotellbebyggelse ville vi se något genuint. Men på vägen upp mot bergs- staden upplevde vi landskapet i nya skiftningar, ständigt skönare, rikare och mer tjusande. På en

kulle intill vägen, i skuggan av höga träd, med en bondgård och en å nedanför och med vinodlingar och drivor av gulblommande ginstbuskar ovanför satte vi oss att äta vår matsäck. Min hustru kröp med kameran laddad uppför sluttningen för att på nära håll fotografera den yppiga växtligheten, jag plåtade ivrigt landskapets alléer och vetefält. Senare på dagen upptäckte vi, att filmen inte hakat i och dragits fram. Det gällde att på återfärden fotografera på nytt, så gott det gick.

Urbino var verkligen en sevärdhet, så olik alla städer vi sett ditintills. Själva atmosfären med den kompakta hettan och det intensiva ljuset uppe på höglandet var en ny verklighet, husen hade seklers patina, gränder och gator hade något av stilla, vemodigt, långsamt fortskridande förfall, skuggorna tecknades skarpt i gränderna som gick ut från den soldränkta piazzan framför hertigpalatset, *palazzo ducale*. Vi vandrade genom palatsets jättesalar, beundrade dess konstsamlingar, tittade in på universitetet och pratade skolväsen med en humaniststudent, letade oss fram till Rafaels födelsehus, nu museum, pietetsfullt restaurerat och med en förstklassig guide, icke pratsam och påträngande men mån om att man skulle finna riktig stämning och rätta fakta. Jättelika runda försvarstorn och egyptiskt massiva höga murar är det sista intrycket av Urbino, som vi lämnade medan vi på slingrande vägar letade oss tillbaka ned mot kusten. Där tog vi av från den vanliga vägen och följde kustens slingringar på *Via Panoramica*; vägen gör utan all tvekan skäl för namnet.

Norr om Riccione och Rimini ligger Ravenna, berömt för sina mosaiker, Dantes grav och Theoderiks mausoleum. Det var vid besöket där som vi hade en hyrbil utan lås och nycklar.

Oerhörda rikedomar har lagts ned på dessa kyrkor — basilikor — från kristendomens tidigare århundraden. I guld och skimrande stenar berättas på väggar, tak och golv om bibelns händelser, om helgon och martyrer. Man går från kyrka till kyrka, ända tills man når kulmen i San Apollinare in Classe strax söder om staden; men den kyrkan hann vi inte med. I stället vandrade vi bort till Dantes grav, ett litet kapell i marmor med en ständigt brinnande lampa, med inskriptioner och vacker konst. Allt är här historia och kulturhistoria. Vi far vidare norrut till utkanten av staden, och inne i en park ser vi det runda taket på Theoderiks mausoleum. Det är tomt, urläst. På golvet i övervåningen står ytterhöljet till en sarkofag, någon gång använt som badkar, över våra huvuden välver sig taket, uthugget ur ett enda kalkstensblock, en respektingivande monolit med halvtannat årtusende på nacken.

Från Ravennas heliga konstskatter är vägen inte lång till vår egen tids mera flärdfulla produkter. Vi hade hört sägas, att guld var så billigt i San Marino, och bl. a. fördenskull styrde vi kossan mot denna lilla republik uppe på *Monte Ti-*

tano. Innan vi kom fram dit, måste vi emellertid läska oss med något, ty dagen var varm och vi hade gått oss trötta. På en liten trattoria utanför Ravenna slog vi oss ned under ett parasoll och beställde glass och någon läskande dryck. Emellertid tänkte vi också köpa en flaska vin för att ha till middagen, som skulle förtäras i det gröna. Det var vid detta tillfälle jag lärde mig uttrycket *per portare via* 'för att ta med sig'. När vi skulle hyra bil nästa gång försökte jag med samma uttryck. Det fungerade, fast det väckte naturligtvis munterhet; ordagrant betyder det nämligen "för att bära bort".

Här i Sverige vet vi inte hur bra vi har det med fri natur, allemansrätt och allt sådant. I Romagna fick vi åka i två timmar, innan vi kunde köra av vägen för att slå oss ned och äta. Och då blev det ändå en lagårdsbacke med kacklande höns runt omkring.

Vi kom bakvägen upp till San Marino. Över de gröna bergen slingrade sig vägen i obeskrivliga serpentiner, genom idylliska medeltidsstäder, längs branter och stup, förbi vetefält och vingårdar. Högre och högre gick det, ettans växel var snart den enda som kom till användning, och slutligen närmade vi oss hjässan på den bistert blickande klippjätten med sina borgar högst på krönet. Den olåsta bilen parkerades mot kvitto, och vi klättrade till fots ända upp, uppför trapporna, upp till murarnas krenelering, för att se de fjunlätta molnen simma i lätt, blått dis över landskapet nedanför.

Och så handlades det förstås nere i vimlet på de trånga gatorna och i republikens två äkta guldsmedsaffärer. Det var billigt med guldsaker, billigare än man kunnat tänka sig. Men ack, vilken trängsel i detta miniatyrsamhälle! Det var med en lättnadens suck man backade och vände för att på stora vägen styra rakt österut mot kusten, mot Rimini och Riccione.

Ännu återstod Venedig. Det blev en heldagsfärd, en resa genom ett landskap som flödar av minnen. *Il fiume Rubicone* står det på en skylt, här var det som Caesar sa, att tärningen var kastad; på höger hand glider en pinjeskog förbi, vacker än i dag men ett intet mot vad den har varit: den ljuvliga förebilden till Dantes paradys. Och när plötsligt vägen fortsätter rakt ut i stora sumpmarker, förstår man, vilka framstående ingenjörer de män måste ha varit, som för tusentalet år sedan pålade ned de första husgrunderna i lagunstaden kring *Rivus altus* 'den djupa floden', *Rialto*.

Säga vad man vill, men det är en upplevelse att sätta sig i en gondol och färdas fram längs kanalerna. Själva förfallet kan ha sin tjusning i dessa husfasader, som slutar i en spegling mot den gröna vattenytan. Venedig är en rogivande stad; vad detta beror på, kommer man först så småningom underfund med: trafiken är inte det bullrande inferno, som annorstädes. Bara kanaltrafiken är i stor utsträckning motoriserad, men

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1954 — 1963

Utgivare:	Svenska Odlingens Vänner	1954—1963
Ansvarig utgivare:	Manfred Nyman	1954—juni 1960
	Edvin Lagman	okt. 1960—1963
Redaktör:	Manfred Nyman	1954—juni 1960
	Albert Vesterby	okt. 1960
	Anders Stenholm	dec. 1960—mars 1961
	Edvin Lagman	juni 1961—1963

Hembygd

Ett vittnesbörd av R. T.	11	2	9	Den oemotståndliga Eleonore Wrangel av <i>Carl Mothander</i>	13	2	4
Min sista hemmajul av <i>Elmar Nyman</i>	11	5-6	9	Några drag ur Hapsals historia under den svenska tiden av <i>A. Soom</i>	13	5-6	8
Det var en gång... Minnesbilder från Aibo- land av <i>E. Adalberth</i>	11	5-6	16	Bönder och godsägare i Estlands svensk- bygder av <i>Alvin Isberg</i>	14	1	6
Svenska församlingen i Reval år 1913	12	2	5	Det stora året 1918 av <i>Elmar Nyman</i>	15	1	2
"Herrhåle" på Rågöarna av <i>Anton Stahl</i> ..	12	2	6	Svenska Folkförbundet i Estland av <i>Elmar Nyman</i>	15	3	2
Birkas — mer än en skola av <i>Elmar Nyman</i>	12	5-6	2	Nargöborna flyttas bort av <i>Emil Wickman</i>	15	4	19
Då Birkas blev folkhögskola av <i>Kaleb An- dersson</i>	12	5-6	5	En gammal Ormsösläkts öden av <i>Kaleb An- dersson</i>	16	1	4
Birkasminnen av <i>Maria Blees</i>	12	5-6	11	Svenskbygden under 20- och 30-talet av <i>Viktor Aman</i>	16	3	3
Ett jaktäventyr från Runö av <i>Gottfrid Falk</i>	13	1	4	Mjinnen kring S. O. V. under senaste världs- kriget av <i>Hjalmar Pöhl</i>	16	3	13
Den förlorade hembygden av <i>Arthur Jo- hanson</i>	13	5-6	3	Ett soldatöde. Upptecknat av <i>Viktor Aman</i>	16	4	8
Minnen kring julen av <i>August Stenberg</i> ..	13	5-6	12	Ett gulnat Nargöbrev berättar av <i>Emil Vik- man</i>	17	2	8
"Oppsittarkvällar" på Rågöarna av <i>Elfrida Rosman</i>	14	1	7	Ovälkomna gäster. En 1400-talsbild från Odensholm av <i>E. Lagman</i>	17	4	8
Tjugo år efteråt	14	2	7	När polackerna härjade på Rågöarna av <i>Elfrida Rosman</i>	17	4	10
Den lilla skolan vid den stora kyrkan av <i>El- mar Nyman</i>	14	5-6	2	Nargö blev deras hemö av <i>Emil Wikman</i> ..	18	2	8
Jaan den pratsamme av <i>E. N.</i>	14	5-6	9	En gränstvist i Estlands svenskbygd på 1500- talet av <i>Edvin Lagman</i>	18	3	3
Mäster Anders från Gutanäs av <i>E. N.</i>	16	2	11	En ödesmättad höstnatt av <i>Emil Wikman</i>	18	3	6
Jag minns staden Rågervik av <i>R. J. Ejbo</i>	16	2	12	Kitas Irja — svenska rättens riddare av <i>Edvin Lagman</i>	19	2	10
Havet av <i>Alex Samberg</i>	16	4	15	Kring en medeltidsstad och ett gammalt biskopsslott av <i>Emil Adalberth</i>	19	3	5
Svenska skolan i Aklop 25 år av <i>G.</i>	17	1	8	Ett bönebrev från Nuckö	19	4	4
Trollkarlen från Telke av <i>A. Teg-g</i>	17	1	11	Historiska minnen av <i>E. L.</i>	20	2	2
En Sverige-resa för 40 år sedan av <i>Katarina Hammerman</i>	17	2	10				
De två milen hem av <i>Anders Stenholm</i>	17	4	5				
När vi vallade får på Rågöarna av <i>Elfriede Rosman</i>	18	1	7				
Sommarvandring av <i>Edvin Lagman</i>	18	2	2				
Gamla minnen av <i>Katarina Hammerman</i> ..	18	3	10				
Mina jular av <i>E. L.</i>	18	4	14				
Bland svenskarna på Ormsö av <i>Guido Schneider</i> (ur <i>Veckojournalen</i> den 6 dec. 1925)	18	4	15				
När våren kom av <i>E. Lgm</i>	19	1	2				
Birkas — svenskbygdens hjärta av <i>E. Lgm</i>	19	2	2				
Höst i bygden av <i>E. L.</i>	19	3	2				
Vinterns behag av <i>E. Lagman</i>	19	4	1				
På utfärd i österled av <i>Emil Adalberth</i>	19	4	9				
Julvägar och sommarstigar av <i>Edv. Lagman</i>	19	4	15				
Sommarlördag av <i>E. Lagman</i>	20	1	14				
Vår kyrka av <i>Katarina Hammerman</i>	20	1	15				
Havet av <i>Edvin Lagman</i>	20	2	10				
Ålderdomligt och modernt i god sämja där Estlands svenskar bo av <i>Eugenie von Bar- löwen</i> (ur <i>Helsingfors-Journalen</i> 16—29 okt. 1937)	20	4	4				

Natur

Geologiska förutsättningar för åkerbruket i Rickul av <i>Eskil Westerman</i>	12	1	7
Klimatet i Rickul av <i>Eskil Westerman</i>	13	2	6
Om arter och artkänedom på Ormsö av <i>Anders Stenholm</i>	18	1	12

Näringslivet i Estlands svenskbygder

Frågeformulär angående i Estland kvar- lämnad egendom	13	4	5
Något om sjöfarten på Ormsö av <i>M. N.</i> ..	16	2	14

Historia

Dömnda till förintelse? av <i>Elmar Nyman</i>	11	5-6	2
Ur Ormsösvenskarnas förflutna av <i>Joel Ny- man</i> (ur "Årsbok 1925" utg. av Riksfören. f. svenskhetens bevarande i utlandet)	11	5-6	5
Krigsrykten i Baltikum redan 1936	12	1	2
Karl XI och Estlands bönder av <i>Alf Åberg</i> (ur <i>Sv. D.</i> 10.2 1955)	12	1	5
De estlandssvenska böndernas kamp mot liv- egenskapen, avgifter och dagsverken un- der 1600-talet av <i>A. Soom</i>	12	5-6	11
Utvandringen till Kapkasi av <i>V. A.</i>	12	5-6	14

Språk och kultur

Österblom och Thorén. Ett 100-årsminne av <i>Karl Hammarin</i> (forts.)	11	1	6
Estlandssvensk grammofooninspelning	11	3	16
Rågöinspelningen uppmärksammas	11	4	9
Anslag för svenskbyforsknig	12	2	8
Erik Schmidt ett nytt konstnärnamn av <i>E. L.</i>	12	4	8
Framgångsrik konstutställning	12	5-6	17
Ett hundraårsminne av <i>Edvin Lagman</i>	13	1	2
Carl Russwurms "Eibofolke" — upptäckten av ett glömt folk av <i>Arved Taube</i>	13	1	6
Russwurm som människa och lärare av <i>Ar- ved Taube</i>	13	3	4
Ur Russwurms Eibofolke: Skolor och skol- mästare	13	3	7
Monografi om Odensholm	13	3	8
Ur Russwurms Eibofolke: Julgalten	13	5-6	11
Moderismålets sång av <i>Elmar Nyman</i>	14	2	8
Hur är det med konstintresset? av <i>Oscar Lundefjord</i>	14	2	9
Ur Russwurms Eibofolke: Hantverk i gång- na tider	15	1	6
Förlovnings- och bröllops seder på Nuckö (ur <i>Gideon Danell: Nuckömålet</i>)	15	2	7
Fyra decennier Kustbon. En krönika av <i>El- mar Nyman</i>	15	3	2
Svenska lärarförbundet i Estland 40 år av <i>Anton Vesterberg</i>	15	4	14
Om namnet Rågö — Rågöarna av <i>Ejbo</i>	16	1	7
Kartläggning av Estlands svenskbygder av <i>Albert Vesterby</i>	16	2	4
Baltiska svenskar av <i>Gideon Danell</i> (ur <i>Riksföreningens årsbok 1909</i>)	16	2	6
Estlandssvensk utställning på Nordiska Mu- seet	16	2	10
Svenska Odlingens Vänner i tsartidens Est- land av <i>Elmar Nyman</i>	16	3	3
Upprop ang. fotografier från Estlands svenskbygd	16	3	14
Utställningen "Estlandssvensk folkkultur" av <i>Manfred Nyman</i>	16	3	16

På Odensholm. Dagboksanteckningar av klockare Johan Nymann	16	4	4
En bok om estlandssvenskarna av Viktor Aman, Edvin Lagman och Elmar Nyman	17	1	2
Inventering av estlandssvensk folkkultur av G.	17	1	3
Estlandssvenska samlingar i Nordiska Museet av Eerik Laid	17	1	4
Nordisk tradition i estlandssvenska folkdräkter av Anna-Maja Nylén	17	2	2
Boken om Estlands kvinnskar	17	2	2
Rickul kommuns ursprungliga släktnamn ..	17	3	4
Bygdehistorier från Ajboland	17	3	9
Ur kantor Johan Nymanns självbiografi. Ären vid Paschleps seminarium. Inledning av Elmar Nyman	17	4	14
Runöafton	18	1	4
Folkliv på Runö av Edvin Lagman	18	2	4
Flickors och gifta kvinnors hälsotillstånd ..	18	2	7
En varghistoria (Gutanäs-gubben berättar)	18	3	12
Runös bondekonst av Hans Werner (ur "Bildende Kunst in den Ostseeprovinzen") ..	18	4	8
Möte med Svensk-Estland I av Gideon Dannel	19	1	3
Möte med Svensk-Estland II av Gideon Dannel	19	2	4
Ur Birkas folkhögskolas dagbok arbetsåret 1927—1928	19	4	12
Estlandssvensk forskning av E. Lagman ..	20	1	2
Ett stycke Rågöhistoria av Per Söderbäck ..	20	2	4
Ur en Nuckö-lärares dagbok av Johan Nyman	20	4	11
Tre skisser av Alexander Samberg	20	4	15

Överflyttningen till Sverige

Mot friheten. Ett flyktminne av J. A—m ..	11	4	8
Frågan om estlandssvenskarna ej löst av Elmar Nyman	13	5—6	2
För tretton år sedan av E. A.	13	5—6	12
Estlandssvenskar hit från Estland	14	4	9
För femton år sedan av Viktor Aman	15	2	2
En flyktskildring av A. T.	15	2	6
De splittrade familjernas tragik	16	1	8
Söner kämpar för sin far	16	2	15
Personer som under 1959 anlant till Sverige från Estland	16	4	10
Flykten till Sverige av Rain Johannes Ejbo	17	2	6
Dags för uppbrott. Ett 20-årsminne av A. V—y	17	3	3
En resa i nattens mörker av E. Rosman ..	20	1	4
Resan till Sverige av Lars Svedberg	20	4	7

Gammalsvenskby

Gammalsvenskbyborna 25 år i Sverige	11	3	2
Gammal-Svenskby — en svensk folkspillra i Ukraina av Sigfrid Hoas	11	3	4
Gammalsvenskbybornas hitkomst och bosättning av G. Malm	11	3	7
Om dagösvenskar och svenskbybor av Nils Tiberg	11	3	10
Avskedet från Gammalsvenskby (ur Sarwe: Bland Rysslands folk)	11	3	12
Ökat samarbete svenskbybor—estlandssvenskar av Jan Utas	11	4	5
Jubileumsfestligheterna i Roma	11	4	6
Så fann jag gammalsvenskbyborna av Herje Granberg	12	3	4
Svenskbyborna till Sverige?	13	2	8
På flykt 1944	13	2	8
25-årsjubileum 1954	13	2	8
Gammalsvenskbybornas hemresa av Elmar Nyman	14	2	2
Gammalsvenskbybornas hemresa — riksdagsfråga	14	2	4

De gamla och barnen av Gammalsvænken	15	4	16
Svenskbyborna firar 30 år i Sverige av M. N.	16	3	15
Livet i Gammalsvenskby av Jan Utas	16	4	11
Svenskbyminne i Jämtland	16	4	18
Svenskbyhögtid i Roma av A. V—y	17	3	7

Föreningsverksamhet och sammankomster

Tioårsjubileum i Betesdakyrkan av Manfred Nyman	11	1	2
Tioårsjubileum i Betesdakyrkan	11	2	5
S. O. V.-samkväm med bilder av A. V—y ..	11	2	9
Tollaredagen. S. O. V. 45 år	11	4	4
S. O. V.:s årsberättelse 1953/1954	11	4	7
Konsthistoriska strövtåg i Estland. Stämningfullt höstsamkväm	11	5—6	15
Hembygdsgdagen 1955 i Saltsjöbaden av mn	12	4	7
S. O. V.:s årsberättelse 1954/1955	12	4	9
Gustav-Adolfs-samkväm av mn	12	5—6	16
S. O. V.:s årsberättelse 1955—1956	13	3	7
S. O. V.:s stadgar	13	3	8
Några reflektioner av Elmar Nyman	13	4	2
Från S. O. V.:s verksamhet av Manfred Nyman	13	5—6	16
Estlandssvensk filmafton	14	2	2
S. O. V.:s årsberättelse 1956/1957	14	3	2
Edvin Lagman ny S. O. V.-ordförande ..	14	3	5
Hembygdsgdagen i Saltsjöbaden	14	4	5
Höstsamkväm med Afrika-program	14	4	8
Höstsamkväm med Afrika-program	14	5—6	15
Ett femtioårsjubileum av Hj. Pöhl	15	3	6
Årsmötet och hembygdsgdagen 1958	15	3	8
S. O. V.:s årsberättelse 1957/1958	15	3	9
S. O. V.:s höstsamkväm	15	4	21
Svenska Odlingens Vänner 50 år av Edvin Lagman	16	2	2
Hälsning till S. O. V. på jubileumsmötet den 16 aug. 1959 i Saltsjöbaden av Sigurd Curman	16	3	2
Svenska Odlingens Vänner i Sverige av Edvin Lagman	16	3	8
S. O. V.:s årsberättelse 1958/1959	16	3	12
S. O. V.:s jubileumsfest i Saltsjöbaden av M. N.	16	3	13
Estlandssvensk svenskbyafton av M. N.	16	4	15
Jubileumshögtid i Betesdakyrkan av M. N.	16	4	16
Tack!	16	4	17
Årsmötet och hembygdsgdagen 1960	17	3	6
S. O. V.:s årsberättelse 1959/1960	17	3	8
Färgsprakande S. O. V.-fest i november-ruset	17	4	14
Betesdamötena	18	1	4
S. O. V.:s årsmöte	18	3	11
S. O. V.:s årsberättelse 1960/1961	18	3	11
Färgrik novemberafton	18	4	17
På hembygdsgdagen i Saltsjöbaden av V. A.	19	3	7
S. O. V.:s årsberättelse 1961/1962	19	3	8
Birkas och Reval på S. O. V.:s höstsamkväm av —n —n	19	4	13
S. O. V. uppvaktar kung Gustaf Adolf på 80-årsdagen	19	4	14
Sommardagen i Saltsjöbaden av —n	20	3	11
S. O. V.:s årsberättelse 1962/1963	20	3	13
Höstsamkväm med bilder från Nuckö och Danmark	20	4	14

Estlandssvenskarna i Sverige

Begynnande generationsmotsättningar av Elmar Nyman	11	2	4
Estlandssvenskarna i Estland och Sverige av Elmar Nyman	12	4	4
Rågöborna femton år i Sverige av M. L. ..	12	5—6	15
Ett handelshus i skärgården av Einar Malm (ur Lågtryck över kustbandet)	13	3	9
Kustbohemmet 10-årsjubilerar	13	4	10
Ett familjens släktarkiv av C. B.	13	5—6	6

Ett handelshus i skärgården (forts.)	13	5—6	13	Böcker om Gammalsvenskby och Runö (A. Loit-Nils Tiberg: Gammalsvenskbydokument, Gösta Franzen: Runö ortnamn, Nils Tiberg: Runöbondens ägor) <i>Anmälan av Viktor Aman</i>	16	4	13
Flyktingfamiljen av Hj. Pöhl	14	4	2	Den långa resan hem (Jan Utas: Svenskbyborna). <i>Rec. av M. Nyman</i>	16	4	14
Lediga platser på Kustbohemmet	14	4	7	Stormar över Ormsö av Lars Lindström. <i>Anmälan av E. Lgm</i>	17	3	11
Hos Odensholmsbor på Ormön av Manfred Nyman	14	5—6	11	Skrift i trosfrågor för estlandssvenskar av Arthur Johanson	17	4	4
Hos konstnären på Hemberget (ur <i>Börlänge Tidning</i>)	15	3	9	Böcker om Estlands svenskar. <i>En inventering av Edvin Lagman</i>	17	4	12
Ny ordförande i Kustbostiftelsen	15	4	21	En bok om vår tro. (Arthur Johanson: Vår gemensamma tro). <i>Anmälan av E. L.</i>	18	1	6
Rågöstiftelsen	16	2	3	Böcker om Estlands svenskar. <i>En inventering av Edvin Lagman</i> (forts.)	18	1	9
Biskopsbesök på Ramsö	18	3	11	Svio-Estonica 1960. <i>Anmälan av E. L.</i>	18	1	11
Estlandssvenskar utomlands				En bok om Estlands svenskar. <i>Anmälan av Gustaf Lindblad</i>	18	4	11
Svenskbybor från Kanada på besök	11	1	9	Andakt inför Ordet (Arthur Johanson: Ord av evighet). <i>Anmälan av E. L.</i>	18	4	13
Estlandssvenska utställer i USA	13	2	7	Ung främling av Jan Utas. <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>	19	1	11
Världen är så liten av Manfred Westerblom	13	2	9	Den befriande humorn (Oskar Angelus: Balten daheim und draussen). <i>Anmälan av Hj. Pöhl</i>	19	1	12
Estlandssvenskar FN-frivilliga	13	5—6	17	Funderingar kring en bok (Nils Tiberg: Estlandssvenska språkdrag). <i>Rec. av Viktor Aman</i>	20	1	8
Hjalmar Pöhl på forskningsresa till Grekland och Främre Orienten	14	4	8	Estlandssvenska ortnamn i ny bok (Per Wieselgren: Ormsö ortnamn och bebyggelsehistoria). <i>Rec. av Edvin Lagman</i>	20	1	12
Som FN-soldat i Egypten av Einar Nyman	14	5—6	8	Boningshuset i Baltikum (Gustav Ränk: Die Bauernhausformen im baltischen Raum). <i>Rec. av Edvin Lagman</i>	20	1	13
Djupdykning i Medelhavet av Erik Schmidt	18	1	5	Tre böcker (Svio-Estonica XVI, Arthur Johanson: Vänner emellan, Emil Adalberth: De foro västerut). <i>Anmälan av E. Lagman</i>	20	2	7
Resa i det heliga landet av Hjalmar Pöhl	18	4	5	Boken om estlandssvenskarna. Förhandsanmälan av del II	20	3	2
Det gåtfulla Indien av Hjalmar Pöhl	19	1	9	Om pressens frihet (Elmar Nyman: Indragningsmakt och tryckfrihet 1785—1810). <i>Anmälan av Gunnar Wallin</i>	20	4	6
Ingenjör Manfred Westerblom på semester i Sverige	19	4	14	Religiösa betraktelser			
Resa i Romagna I av Edvin Lagman	20	4	16	Minnen som väcka tacksamhet av Arthur Johanson	11	1	3
Esterna utomlands				Tankar inför Betesdajubileet av J. H—man	11	1	5
Estnisk kulturbragd i exilen av Birger Ner- man (ur <i>Sv. Dagbladet</i> 3.5.1955)	12	2	2	Elddyrkan av Nils Bolander	11	2	3
Estnisk minnestavla invigd i Jakobs kyrka	12	4	8	Här är oss gott att vara av Nils Bolander	11	3	3
Estnisk akademi i Sverige föreslås	12	5—6	15	Verklighetsmänniska av Nils Bolander	11	4	3
Estniskt hus i Stockholm	14	2	10	De hemlösas och hemnets dag av Nils Bolander	11	5—6	4
Ester vill ha undervisning på estniska	15	2	3	Frasfasta av Nils Bolander	12	1	3
Estlands nationaldag den 24 februari 1959 av J. O. Lauri	16	1	2	Det verkliga livet av Sven Danell	12	2	3
De landsflyktiga esternas nationella och kulturella strävanden av A. Varma	16	1	3	Verkligheten finns hos Kristus av Sven Danell	12	3	3
Nej till estniska i folkskolan	16	1	3	Livsfrågorna och Jesusfrågan av Sven Danell	12	4	3
Förändringar inom den estniskspråkiga pressen	16	1	7	Önskelistan av Nils Bolander	12	5—6	3
Eesti Päevahlet (EPL)	16	2	15	Till Jerusalem! av Nils Bolander	13	1	3
Estnisk skola i Göteborg	16	4	17	Hem av Nils Bolander	13	2	3
Från det ockuperade Estland				På ditt ord, Herre! av Nils Bolander	13	3	3
Fiskerikolchoser på Ormsö av V. Prümmel (ur en sovjetrisk tidning)	12	1	8	Lovoffer av Nils Bolander	13	4	3
Skolbygge på Nuckö m. m.	12	5—6	16	Rik på källor av Nils Bolander	14	1	3
Hapsalnytt (STE)	13	2	9	Att tacka av Sven Danell	14	2	3
Runö kyrkor i fara	14	4	4	"Fem kornbröd och två fiskar" av Nils Bolander	14	3	3
Ny kriminallagstiftning i Estland (Balt-Press)	14	4	9	Tacksägelse av Nils Bolander	14	4	3
Rovfiske i Östersjön	14	5—6	10	De fyra adventljusens predikan av Nils Bolander	14	5—6	3
Brev från Nuckö	16	2	16	Skatter i himmelen av Nils Bolander	15	3	3
Runö förfaller	17	2	5	Se, jag gör allting nytt. Julbetraktelse av Alexander Samberg	15	4	12
Hapsal i dag (ur <i>Eesti Päevaleht</i>)	20	3	9	Litteraturanmälningar			
Litteraturanmälningar				Estlands land och folk under andra världskriget	12	2	8
Estlands land och folk under andra världskriget	12	2	8	Lärobok i Estlands historia. (J. Parijogi, T. Algma, J. Koit: Eesti ajalugu noorsoole) <i>Anmälan av Elmar Nyman</i>	12	5—6	16
Lärobok i Estlands historia. (J. Parijogi, T. Algma, J. Koit: Eesti ajalugu noorsoole) <i>Anmälan av Elmar Nyman</i>	12	5—6	16	Förnämlig estnisk kulturgärning (Meie Maa. Eesti sönas ja pildis. Vårt land. Estland i ord och bild.) <i>Anmälan av Elmar Nyman</i>	14	1	2
Förnämlig estnisk kulturgärning (Meie Maa. Eesti sönas ja pildis. Vårt land. Estland i ord och bild.) <i>Anmälan av Elmar Nyman</i>	14	1	2	Sångbok för estlandssvenskar av V. Aman	14	4	6
Sångbok för estlandssvenskar av V. Aman	14	4	6	Meie Maa. Eesti sönas ja pildis (Vårt land. Estland i ord och bild)	14	4	7
Meie Maa. Eesti sönas ja pildis (Vårt land. Estland i ord och bild)	14	4	7	Det rör sig på språkfronten (Edvin Lagman: Nuckömålets nominala ordbildning). <i>Rec. av Per Wieselgren</i>	15	2	4
Det rör sig på språkfronten (Edvin Lagman: Nuckömålets nominala ordbildning). <i>Rec. av Per Wieselgren</i>	15	2	4	Svio-Estonica XIV. <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>	15	4	20
Svio-Estonica XIV. <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>	15	4	20				

Evald Strömkvist ingenjörsexamen	13	3	5	Leopold Isberg död av <i>Elmar Granberg</i>	15	4	22
Ruben Sigfrid Freiman sjökaptensexamen	13	3	5	Gunvor Gärdström borta av <i>M. B.</i>	16	1	9
Ivar Gottfrid Gärdström sjökaptensexamen	13	3	5	Alexander Laving av <i>L. B.</i>	16	1	9
Viktor Samberg sjökaptensexamen	13	3	5	Anders Lindblom död av <i>Anders Lindkvist</i>	16	1	9
Edgar Lillevars styrmanssexamen	13	3	5	Korkis-ättling förolyckad (Karl Gustav Klaman)	16	1	9
Nils Aman agronomexamen	14	1	5	Herman Blees död av <i>A. St.</i>	16	2	16
Ivar Pöhl teol. lic.	14	3	6	Hjalmar Grenfeldt död av <i>A. S.</i>	16	2	17
Rain Ejbo (Pöhl) fil. ämbetsexamen	14	3	6	Anna Bäckman död av <i>Katarina Hammerman</i>	16	2	17
Albert Vesterby fil. ämbetsexamen	14	4	8	Fru Maria Lindström, Stockholm, in memoriam	17	3	12
Gunnar Blomberg studentexamen	14	4	8	Isak Österblom död	17	3	13
Elin Espling barnsköterskeexamen	14	4	8	Julius Taman in memoriam av <i>A. Sg</i>	18	2	12
Edvin Lagman disputerar	15	1	7	Joel Nyman in memoriam av <i>Edvin Lagman</i>	18	2	12
Gerhard Hafström jur. hedersdoktor	15	2	5	Joel Nymans jordfästning av <i>V. A.</i>	18	3	11
Manfred Gunnar Stenberg föreslagen till seminarieadjunkt	15	2	5	Eerik Laid in memoriam av <i>Gustav Ränk</i>	18	4	19
Den estlandssvenske konstnären Enne Hallek erhåller stipendium	15	2	10	Valter Fevrell död av <i>E. L.</i>	18	4	19
Ingerun Samberg studentexamen	16	2	15	Lars Östberg in memoriam av <i>M. N.</i>	18	4	20
Helge Samberg får stipendium	16	2	15	Lars Grén in memoriam av <i>Hj. Pöhl</i>	19	1	13
Verner Sydman ingenjörsexamen	17	1	3	August Timmerman in memoriam av <i>R. T.</i>	19	2	13
Hjalmar Stahl ingenjörsexamen	17	1	3	Lukina Markus in memoriam av <i>Hj. Pöhl</i>	19	3	8
Ivar Berggren studentexamen	17	1	3	Hjalmar Bosson död	19	3	8
Nils-Erik Pöhl studentexamen	17	2	5	Vladislav Dovkont död av <i>Allan Ingelstam</i>	19	3	8
Ilma Sedman tandläkarexamen	18	3	11	Till minnet av <i>Agneta Hallman av K. Hamerman</i>	20	1	16
Allan Vesterman arkitektexamen	19	1	12	August Rei in memoriam av <i>Hj. Pöhl</i>	20	2	9
Marie-Anne Vesterman fil. ämbetsexamen	19	1	12	Johannes Alros död av <i>L. B.</i>	20	2	12
Nils Tiberg fil. hedersdoktor av <i>E. Lagman</i>	19	3	4	Anders Alros död av <i>L. B.</i>	20	2	12
Richard Gineman ingenjörsexamen	20	1	13	Otto Hacker in memoriam av <i>Hj. Pöhl</i>	20	2	12
Verner Hamberg ingenjörsexamen	20	1	13	Johan Lindkvist in memoriam av <i>Hj. Pöhl</i>	20	4	21
Fil. dr Edvin Lagman förordnad till docent	20	2	9				
Teol. lic. och fil. kand. Ivar Pöhl disputerar	20	2	9				
Maj-Lis Westerholm sjuksköterskeexamen	20	3	8				
Viktor Aman fil. ämbetsexamen	20	3	8				
Manfred Westerblom general manager hos AGA	20	3	8				
Elmar Nyman disputerar	20	3	9				
Ivar Pöhl promoveras och blir docent	20	3	9				
Edvin Lagman erhåller docentstipendium och förordnas till t. f. professor	20	3	9				
Dödsfall och minnesteckningar							
Hjalmar Lindqvist in memoriam av <i>Karl Josefsson</i>	11	1	10				
Arvid Nyman av <i>A. V.</i>	11	2	10				
Alfred Maurer död	11	4	9				
Valentin Kiiin in memoriam	11	5-6	17				
Lydia Pöhl av <i>Elmar Nyman</i>	12	1	10				
Nils Källström av <i>M. N.</i>	12	2	9				
Anders Stenberg av <i>August</i>	12	2	9				
Anna Utas död	12	2	9				
Axel Nyman in memoriam av <i>Alexander Samberg</i>	12	4	10				
Henrik Lorentz in memoriam av <i>Herbert Sundin</i>	13	1	10				
Emilie Ingman död av <i>G. S.</i>	13	2	10				
Ragnhild Nyman in memoriam av <i>Gundel Stahl</i>	13	2	10				
Fridolf Grönberg in memoriam av <i>M. N.</i>	13	3	10				
Adam Westerblom av <i>Elmar Nyman</i>	13	4	10				
Johannes Wiberg död	13	5-6	17				
Erik Vollrath av <i>Hans Kornblom</i>	14	1	10				
Anders Nyman in memoriam av <i>A. Vesterberg</i>	14	1	10				
Gideon Danell av <i>Edvin Lagman</i>	14	3	4				
Karl Hammarin död av <i>Manfred Nyman</i>	14	4	8				
Johan Hörnström in memoriam	14	4	9				
Adolf Schück död av <i>M. N.</i>	15	1	8				
Ida Koskull död av <i>G. S.</i>	15	1	9				
Konsul Carl Erik Galnbäck in memoriam av <i>Hj. Pöhl</i>	15	2	9				
Kristina Knutas död av <i>Nils Tiberg</i>	15	2	10				
Lena Luks död av <i>S. L.</i>	15	2	11				
Hjalmar Björkqvall in memoriam av <i>Carl Blees</i>	15	4	21				
Nucköbo dödad vid bilolycka (Voldemar Mitman)	15	4	22				
				Redaktionellt			
				Från vår verksamhet	11	4	2
				Det gamla och det nya året	14	5-6	14
				Kustbon 1959-1960 av <i>Manfred Nyman</i>	16	4	18
				En veteran går av <i>E. Lgm</i>	17	3	2
				Tradition och besinning av <i>E. Lagman</i>	17	4	2
				Ambulerande redaktörskap av <i>Anders Stenholm</i>	18	1	2
				Redaktionellt	18	1	4
				Boken	18	3	2
				Det år som gått av <i>E. L.</i>	18	4	2
				Kustbon jubilerar av <i>Elmar Nyman</i>	20	4	2
				Övrigt			
				En hälsning till Estlandssvenskarna från <i>Sigurd Curman</i>	11	2	2
				Sjukförsäkringsreformen	11	2	6
				Hembygdens väg gick längre av <i>Alex. Samberg</i>	11	5-6	11
				Boxas "slås konstfärdigt med händerna" av <i>Allan Ingelsson</i>	11	5-6	12
				Ormsöbo besegrar Keres	12	1	9
				Människan och världsaltet av <i>Eskil Westerman</i>	12	2	7
				Vad är ekonomi av <i>Einar Hamberg</i>	13	3	2
				Riksdag på sextio folkvalda styr Svensk-Finlands öden (ur <i>ST.</i>)	14	1	4
				Den estniska pressen hundra år av <i>Juhan Kokla</i>	14	5-6	5
				Ur Kustbons julnummer för 20 år sedan av <i>Alex. S-g</i>	14	5-6	7
				Betsdakyrkan till salu	15	3	8
				Selma Lagerlöf och godheten av <i>Edvin Lagman</i>	15	4	13
				Brev till Kustbon av <i>A-ist</i>	16	1	7
				Dop i Ekerö kyrka	16	2	17
				Tack från <i>Nils Tiberg</i>	17	3	9
				Bildkursord av <i>Anders Stenholm</i>	17	4	20
				Österblom och estlandssvenskarna av <i>Edvin Lagman</i>	18	3	8
				Edvin Wunderlich önskar kontakt	19	1	12
				Gotländska somrar av <i>Edvin Lagman</i>	20	3	3

Illustrationer

Hemstrand. Motiv från Roslep	11	1	1	Interiör från bondstuga på Ormsö	13	5—6	1
Arthur Johanson och Anders Pelmas från Rickull	11	1	3	Ormsökvinnna i sin dagliga gärning	13	5—6	5
Estlandssvensk samling i Betesdakyrkan ..	11	1	4	C. F. Westerblom på 60-årsdagen 29 aug. 1926	13	5—6	15
T. E. Thorén	11	1	6	Johannes Wiberg	13	5—6	17
Thorén under besök på Nuckö i början på 1900-talet	11	1	7	Strandmotiv från Rågöarna	14	1	1
Gerhard Hafström	11	1	8	Knypplerskor från Rågöarna	14	1	8
Peter och Katarina Hoas	11	1	9	Anders Nyman	14	1	10
Karl Boman	11	1	9	Utsikt från Förby, Ormsö	14	2	1
Hjalmar Lindqvist	11	1	10	Avgångsklassen vid Svenska gymnasiet i Hapsal läsåret 1936/37	14	2	7
Backasgården, Håkabacken	11	2	1	Anton Vesterberg	14	2	10
Arthur Johanson och Katarina Westerberg från Ormsö (bildunderskriften felaktig) ..	11	2	5	Bastu från Österby, Nuckö	14	3	1
Sigurd Curman	11	2	7	Gideon Danell	14	3	4
Edvin Vesterby	11	2	8	Runö gamla och nya kyrka	14	4	1
Arvid Nyman	11	2	10	Johan Hörnström	14	4	9
Gammalsvenskbyborna stiger i land i Trelleborg den 1 aug. 1929	11	3	1	Hemkomst (ur Meie Maa III)	14	5—6	1
Kyrkan och kommunalhuset i Gammalsvenskby	11	3	5	Riddargatan 3, Reval	14	5—6	4
Familjen Kristoffer Hoas	11	3	6	Einar Nyman vid Keopspyramiden	14	5—6	8
Generaldirektör G. Malm	11	3	7	Odensholmsbor på Ormön	14	5—6	11
Svenskbyklockstapeln och Kristoffer Hoas grav i Roma	11	3	9	Familjen Erkas mangårdsbyggnad	14	5—6	12
Röicks (Reigi) kyrka på Dagö	11	3	11	Familjen Erkas under höbärningsarbete ..	14	5—6	13
En svenskbyfamilj tar avsked från sin gård	11	3	12	Revals slott	15	1	1
Robert Enggrön	11	3	16	Monument över i frihetskriget stupade Ormsöbor	15	1	2
Höstplöjning, Ormsö	11	4	1	Bernhard Schmidt	15	1	5
Nils Källström	11	4	9	Hjalmar Pöhl	15	1	7
Lisa Westberg	11	4	10	Hans och Gertrud Mickelin	15	1	8
Julkväll på Ormsö (teckning)	11	5—6	1	En segelskuta fullpackad med estlandssvenskar i Nya hamnen i Hapsal	15	2	1
Klagomännen från Ormsö	11	5—6	6	Edvin Lagman	15	2	4
Magnushovs stallbyggnad	11	5—6	7	Ormsöbröllop uppfört på Skansen 1930 ..	15	2	8
Otto Fredrik von Stackelberg	11	5—6	8	Lydia Einbluth som vippalbrud	15	2	9
Derhamn (Dyrhamn)	11	5—6	9	Vy från Klottarp, Nuckö	15	3	1
Byväg på Ormsö	11	5—6	11	Hans Pöhl	15	3	2
Anders Lindqvist	11	5—6	17	Professor Wilhelm Lundström	15	3	6
Strandbyn på Stora Rågö	12	1	1	Werner Hasselblatt	15	3	7
Strandmotiv med flyttblock utanför Roslep	12	1	7	Rut Lundberg	15	3	10
Lydia Pöhl	12	1	10	Riddargatan 3, Reval	15	4	1
Dorpat universitet	12	2	1	Kustbons första nummer, sid. 1 i 3/4 skala	15	4	3
Bygata på Lilla Rågö	12	2	6	Johan Nyman	15	4	4
Hembygdsmuseet på Lilla Rågö	12	2	7	Hans Pöhl	15	4	4
Nils Källström	12	2	9	Nikolaus Blees	15	4	5
Anders Stenberg	12	2	9	Mathias Westerblom	15	4	5
Utsikt från Rumpo	12	3	1	Andreas Stahl	15	4	6
Vy över Saltsjöbaden	12	3	2	Sigurd Curman	15	4	8
Matilda Herman i Krotoschin	12	3	4	Manfred Nyman	15	4	9
Anna, Emma och Maria Albers	12	3	5	Lars Broman	15	4	9
Gerhard Hafström	12	3	6	Edvin Lagman	15	4	10
Bygata i Hullo på Ormsö	12	4	1	Elmar Nyman	15	4	11
Elmar Nyman	12	4	4	Tunnelgatan 23, Stockholm	15	4	11
Sven Danell	12	4	6	Deltagare i Lärarförbundets sammankomst på Birkas 1928	15	4	15
Erik Schmidt (självpporträtt)	12	4	8	En svenskbyfamilj tar avsked från sin gård	15	4	17
Tallarna vid Schmidts gränd, Nargö (teckning av Erik Schmidt)	12	5—6	1	Estlandssvensk bondgård vid sekelskiftet	15	4	18
Kaleb Andersson	12	5—6	5	Vy från Nargö	15	4	20
Hapsals slottsruin	12	5—6	7	Hjalmar Björkvall	15	4	21
Birkas folkhögskola	12	5—6	9	Solkors på Ormsö kyrkogård	16	1	1
Lars Broman	12	5—6	17	Magnushofs herrgård	16	1	5
Fridolf Isberg	12	5—6	18	Sigurd Curman	16	1	6
Olga Hallberg	12	5—6	18	Rudolf Timmerman	16	1	8
Bröllopsfolk från Nuckö (litografi av H. Schlichting)	13	1	1	Gunvor Gärdström	16	1	9
Henrik Lorentz	13	1	10	Anders Lindblom	16	1	9
Hapsal — svenskbygdens huvudstad	13	2	1	Skonaren Val av Ormsö	16	2	1
Emilie Ingman	13	2	10	Karta över byn Roslep, Rickul, utförd av Anton Dyrberg	16	2	5
Ragnhild Nyman	13	2	10	Alfred Heldring	16	2	15
Klockargården (Kärstasa), Nuckö	13	3	1	Bysholms skola, Nuckö	16	3	1
Fridolf Grönberg	13	3	10	Kyrkoherde J. W. Gustafsson, Reval	16	3	4
Rilånga från Pears gård, Hullo, Ormsö ..	13	4	1	Aglops svenska skola	16	3	7
Uppmarsch till första estlandssvenska idrottsdagen, Rickul 1937	13	4	4	S. O. V:s hedersledamöter Dagmar Pettersson, Anton Vesterberg, Adam Heldring och Alfred Hammerman	16	3	10
Ingrid och Bertil Nyman	13	4	9	Estlandssvenskor i folkdräkt i Saltsjöbaden	16	3	14
Adam Westerblom	13	4	10	Kransnedläggning vid Kristoffer Hoas grav 1 aug. 1959	16	3	15
				Brudar från Nuckö, Dagö och Ormsö	16	3	16
				Runkalendrar från Estlands svenskbygder	16	3	17

Alfred Hammerman	16	3	18	Svensk bondgård från estländska fastlandet	19	1	3
Johan Vidgren	16	3	18	i början av 1900-talet	19	1	4
Skrapteckning av E. Koinberg	16	4	1	Uthus vid Petorsa i Högbring	19	1	5
Vy från Odensholm	16	4	5	Från Runö	19	1	6
Boningshus på Odensholm	16	4	6	Ormsöbor på bryggan i Gamla hamnen,	19	1	7
Odensholms kapell	16	4	7	Hapsal	19	1	9
"Torget" i Gammalsvenskby	16	4	11	Vy från Hullo, Ormsö	19	1	10
Arthur Johanson	16	4	16	Taj Mahal	19	1	11
Johan Alros	16	4	17	Benares vid Ganges	19	1	12
Harpunering av säl (blyertsteckning av				Padis klosteruin (stick av v. Stavenhagen)	19	2	1
Peter Bisse-Ulas)	17	1	1	Söndag på Runö	19	2	4
Bygata i Spithamn	17	1	2	Strandmotiv från Runö	19	2	5
Lokträn från Stora Rågö	17	1	5	Ärkebiskop Söderblom besöker Runö	19	2	6
Nätbår, "knebärk", från Rickul	17	1	6	Hans Pöhl	19	2	7
Kistbord från Rickul	17	1	7	Nikolaus Blees	19	2	7
Talharpa från Ormsö	17	1	7	Kaleb Andersson	19	2	8
Invigningsfest vid svenska skolan i Aklop				Svenska kvinnor på Dagö vid skördearbete	19	2	11
16 juni 1935	17	1	9	(litografi av E. H. Schlichting)	19	2	12
Allmoge från Vippal och Rågöarna (lito-				Magnus Gabriel de la Gardie	19	3	1
grafi av E. H. Schlichting)	17	2	1	Vy över Hapsal	19	3	3
Runökvinna vid ankomsten till Stockholm				Sensommarmotiv från svenskbygden	19	3	5
1943	17	2	3	Slottsruinen i Hapsal	19	3	9
Runöbor på promenad i Stockholm	17	2	3	Johan Lindström på hundraårsdagen	19	4	1
Runökvinor i huit veip	17	2	4	Reval (stick från 1600-talet)	19	4	5
En grupp runökvinor på förstukvisten	17	2	4	Axplockerska	19	4	6
Fiskarfamilj från Runö (litografi av E. H.				Eron över Rickulån	19	4	7
Schlichting)	17	2	5	Herrgården Klottarp (Nömkiäll)	19	4	9
Nils Tiberg	17	2	11	Bröllop på Runö	19	4	10
Anders Aspelin	17	2	12	Arbetsdag på Runö	19	4	11
Herman Blees	17	2	12	Skördefolk i Estlands svenskbygd	19	4	12
Rågöbor landstiger i Stockholm 17 oktober				Birkas i sommarskrud	19	4	13
1940	17	3	1	Olaikyrkan och försvarstornet "Tjocka Mar-	19	4	1
Tre vise män (teckning av Erik Schmidt) ..	17	4	1	gareta"	20	1	1
Soldater i matkö utanför köket i Uuemöisa				Vären har kommit	20	1	3
Från Odensholm	17	4	8	Motiv från Rågöarna	20	1	4
Motiv från Rågöarna	17	4	11	Avfärden (teckning av E. Rosman)	20	1	7
1876 års avgångsklass vid Paschleps semi-				Från Rågöarna	20	1	14
narium	17	4	14	Derhamn (teckning av E. Lagman)	20	1	15
W. Dovkont	17	4	22	Ormsö kyrka	20	2	1
Motiv från Rågöarna	18	1	1	Estlandssvenskt sommarlandskap	20	2	4
Erik Schmidt på djupdykning i Medelhavet				Flickor i Rågöträkt	20	2	6
Erik Schmidt med en arkeologisk souvenir				Interiör från Rågömuseum	20	2	10
Fårhjord på Rågöarna	18	1	8	Havet (teckning av E. Lagman)	20	2	11
Strandkål på Ormsö	18	1	12	Skonare (teckning av E. Lagman)	20	2	16
Motiv från Ormsö	18	2	1	Löväng på Rågöarna	20	3	1
Galeas	18	2	3	Hästdroska i Reval	20	3	3
Runö kyrka	18	2	5	Gotlandskyrka	20	3	4
Bondgård på Runö (teckning av Hans Wer-				Gunnfjauns kapell, Gotland	20	3	5
ner)	18	2	6	Raukar på Gotland	20	3	6
Motiv från Nargö	18	2	8	Gotländsk bildsten	20	3	7
Motiv från Nargö	18	2	9	Gammelgarns kyrka, Gotland	20	3	8
Johan Wallin	18	2	11	Katlunds gård, Gotland	20	3	9
Anders Tammgren	18	2	11	Stora strandpromenaden i Hapsal	20	3	10
Julius Taman	18	2	12	Ivar Pöhl	20	3	11
Joel Nyman	18	2	12	Sven Boräng	20	3	12
Motiv från Rågöarna	18	3	1	Förutvarande elever vid Svenska gymnasiet			
Löväng	18	3	3	i Hapsal	20	4	1
Nät på tork	18	3	5	Heliga tre konungar (kyrkomosaik från Ra-	20	4	4
Nargögubbar	18	3	7	venna)	20	4	5
Interiör från Runö gamla kyrka (teckning				Vy från Hapsal	20	4	5
av Hans Werner)	18	4	1	Birkas	20	4	5
Vy över Tiberias	18	4	4	Sankta Katarina kyrka, Nuckö	20	4	6
Det gamla Jerusalem	18	4	5	På Nucköslätten	20	4	6
Det nya Israel	18	4	6	Elmar Nyman	20	4	8
Det nya Israel	18	4	7	Mången farkost av denna typ tog sig över			
Interiör från ett boningshus på Runö (teck-				Finska viken eller t. o. m. Östersjön	20	4	11
ning av Hans Werner)	18	4	8	Nuckö kyrkogård	20	4	13
Visthus från Runö (teckning av Hans Wer-				Gammal byggnad från svenskbygden	20	4	17
ner)	18	4	9	Medeltidsborgen Gradara	20	4	18
Bord från Runö (teckning av Hans Werner)				Vy över Riccione	20	4	19
Stolar från Runö (teckning av Hans Werner)				Hugo Mickelin	20	4	20
Källare från Runö (teckning av Hans Werner)				Sven Danell	20	4	20
Saxby fyr	18	4	12	Anton Grönberg	20	4	20
Vy från Ormsö	18	4	16	Johan Lindkvist	20	4	21
Näten torkar	19	1	1				

Det är en upplevelse att sätta sig i en gondol och färdas fram längs kanalerna, där själva förfallet har sin tjusning i dessa husfasader, som slutar i en spegling mot den gröna vattenytan.

den låter inte som bilar och mopeder. På gatorna är t. o. m. cyklar bannlysta. Där kan man verkligen koppla av från vår tids främsta stressproducent.

Ur gator, gränder, kanaler och palats slår gångna stora tider emot en med en särdeles stark stämning — ett ögonblick sönderriven av skylten *Partita comunista italiana* på en fasad vid Canale grande. Gondolen glider in mot en trappa, man blir lotsad genom en smal gränd fram till en gondolstation, försöker konversera och fråga, om den venetianska dialekten skiljer sig mycket från riksitalienskan och får det vänliga men bestämda svaret, att venetianskan är ett språk, inte en dialekt — förs så vidare genom en gränd och står helt oväntat på *piazza di San Marco*, detta under av skönhet, det enda palats som är värdigt att ha himlen till tak. Där finns Markuskyrkan, helgad åt aposteln, Venedigs skyddshelgon, ett tempel med nästan barbariskt praktfull utsmyckning i mosaik och fresker men med spår av översvämnningar på ett ojämnt, illa tilltygat golv. Där reser sig också det smäckra klocktornet, *il campanile*; man tar genast hissen ända upp för att se staden uppifrån. Det är mödan värt. Besynnerligt nog ser man inte kanalerna — de är så pass smala att de skymms av husen — men husgyttret är praktfullt, och öarna och det blå Adriatiska havet badande i sol är en oförglömlig sommarsyn för en frusen nordbo.

Sedan vandrar man naturligtvis genom dödgepalatset — på italienska heter det *palazzo ducale* — efter att beundrat dess magnifika fasad. Man ryser som sig vederbör i blykamrarna, och man försöker ta ett kort genom stengallret från Suckarnas bro. Men man tjuas också av konsten i de stora salarna och fångslas slutligen av vågskvalpet över den marmortrappa, där dodgens gondol förtöjdes.

Hur löjligt det än är, så gör man som alla andra: matar duvor på Markusplatsen. Duvorna är ena ogenerade gynnare, som man så småningom får

fösa bort med våld, när man har fått nog av dem. De får nämligen aldrig nog. Sedan går man och tittar i affärer på glas — Muranoglas främst — och venetianska spetsar. Här är det mycket business, gubbar smyger omkring i mängden och tilltalar turisterna på alla de språk, även svenska och ber en följa med och titta på glasblåsning. Mycket glasblåsning får man inte se, men man bör akta sig så att man inte åker på någon annan blåsning. Bättre är att titta och handla på egen hand.

Likaså att gå och äta för sig själv och strunta i guidernas rekommendationer. På en liten *ristorante* åt vi gott, sittande under ett soltak på en trång gård, uppassade av två personliga och vänliga kypare, vilka var uppriktigt bekymrade för att vi åt så lite. Vi sa, att man i Sverige inte åt så där många rätter mitt på dan, att det var varmt o. s. v. Det där med värmen gjorde inget intryck på dem, men de kunde ju förstå, att vi var litet ovana vid klimatet.

Så en promenad över Rialtobron, några souvenirer — gondolmodeller, lädersaker, en duk, ett par glasskålar — och man tar "spårvagnen", den ordinarie kanalbåten, till Piazzale Roma i utkanten av staden, där bussen väntar. Nej, först skall man dricka något på ett av de berömda kaféerna på Markusplatsen och höra på musiken. Det är dyrt, men det är tjustigt.

I glödande hetta lyfte planet från Riminis militärflygfält, gjorde en sväng ut över havet — man såg de badande i Riccione — och styrde mot norr genom den klara luften. Än en gång såg vi Venedig, ett rött husmyller på blått sidan; sedan steg planet till fyratusen meters höjd, upp över Alperna, på väg mot Bulltofta. Där steg vi av, ut i den nordiska sommarnattens sagoljusa kyla för att passera en tullkontroll som ingen kontroll var, och startade igen mot Stockholm och Brommas flygljus, som blixtrade förbi, när planet dånade in längs landningsbanan.

Två bemärkelsedagar

Inga Bergholtz 50 år

Det är två högeligen bemärkta män, som estlandssvenskarna genom detta nummer av Kustbon vill bringa sin hyllning: Sigurd Curman på åttiofemårsdagen den 29 april och Gerhard Hafström på sextioårsdagen den 27 mars.

Två decennier — en relativt lång tid i en människas liv — har förflutit, sedan de år då Sigurd Curman och Gerhard Hafström fick ta hand om och ordna tillvaron för de svenskar som av krigshändelserna drevs bort från Estland. Och dock verkar dessa decennier som ögonblick i jämförelse med de månader, under vilka upprottet från Estland och omplanteringen i Sverige ägde rum. Det som då skedde och de insatser som Curman och Hafström då gjorde var av sådana mått, att följderna och minnet därav överskuggar alla följande år. Rätta måttet på vår tillvaro är inte tiden, utan skeendet och gärningarna. Krigs- och flyktåren är vändpunkten inte bara i enstaka människors, utan i hela vår generations, ja hela vår folkstams tillvaro. Till denna vändpunkt är framför allt två namn knutna: Sigurd Curman och Gerhard Hafström. Vad som än händer och vilka vägar vi än vandrar, kommer åren 1943 och 1944 och dessa två män att vara den tyngdpunkt kring vilken vår generations historia och minnen vrider sig. Det finns också skäl till en förmodan, att de själva fattar det som hände för tjugo år sedan inte bara som förbiglidande episoder, utan som ödesskeende med inträngande förståelse att präglade människors sinnen och liv för all framtid. Under bistra förhållanden smiddes vi samman till en gemenskap som ingen makt förmår upplösa.

För oss alla har det efter kriget följt år av arbete, lugna år och strävsamma år; talet om estlandssvenskarnas inlemmande i det svenska samhället hör en förgångens tid till, estlandssvenskarna bör egentligen inte heller längre kallas estlandssvenskar — de är ju bara svenskar. Den stora omställningsprocessen är slut; hos en generation lever den visserligen i minnet med en bitande intensitet, men denna generation tunnas ut, snart ligger tidens hav lugnt.

Vi hoppas, att Sigurd Curman och Gerhard Hafström skall minnas vad som skett och känna tillfredsställelse över det resultat, som deras arbete bringade. För oss estlandssvenskar är det en särskild glädje att kunna lyckönska dem båda samtidigt, att samtidigt kunna bringa deras gemensamma stora gärning i åtanke. Det gläder oss också mycket att se, hur Sigurd Curman på sin höga ålderdom med alltjämt obruten kraft kan fortsätta sin gagnande verksamhet och hur Gerhard Hafströms arbete på den vetenskapliga vädjobanan bär ständigt nya frukter.

Allas våra välgångsönskningsår går till dem på deras högtidsdagar.

E. L.

Den 21 mars fyllde Inga Bergholtz 50 år. Egentligen verkar detta inte alls troligt, men kyrkböckerna säger det, och då måste det ju vara sant.

Inga Bergholtz började ägna sitt intresse åt estlandssvenskarna år 1945, då hon anställdes som kurator hos Kommittén för estlandssvenskarna. Detta intresse har hon sedan behållit, och hon har ständigt hållit kontakt med sina estlandssvenska vänner och med organisationer som haft med dem att göra. Sålunda har hon varit och är medlem av styrelsen för Stockholms lokalförening av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet och dess estlandsutskott samt av styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet.

Inga Bergholtz har alltid utan sentimentalitet varit redo att hjälpa dem som vänt sig till henne för att få råd eller stöd i sina svårigheter, och vederbörande har också kunnat vara förvissad om, att hon gjort vad som varit möjligt att göra. De medarbetare, som haft att samarbeta med Inga Bergholtz, har funnit det vara trevligt och trivsamt att kunna vända sig till henne, och hon har ständigt varit beredd att ställa sina tjänster till förfogande utan ett spår av byråkrati eller formalism, som ju så lätt smyger sig in i dagens reglerade samhälle.

Det är därför många tacksamma estlandssvenskars och rikssvenska arbetskamraters tankar går till henne på hennes högtidsdag.

Inga Bergholtz alla vänner önska henne lycka till i fortsättningen!

S. O.

Till estlandssvenskarna från Reval, som så kärleksfullt kommit ihåg min make, kyrkoherde

Bernhard Lund

vid hans bortgång med en vacker krans till hans bår, ber jag härmed få framföra mitt och mina barns innerliga tack.

Gagnef den 26 febr. 1964

Ingrid Lund

RUDOLF TIMMERMAN

75 år

Hedersledamoten av Svenska Odlingens Vänner, f. folkskolläraren Rudolf Timmerman fyllde den 6 mars sjuttiofem år.

Det är en lång och verksam levnad som han kan blicka tillbaka på. Han föddes i Klottarp, beläget inom Sutleps kommun i fastlandsdelen av Nuckö socken. I Timmermans ungdom stod inga svenska utbildningsvägar till buds, han besökte därför efter slutad folkskola den ryskspråkiga mellanskolan i Hapsal, varifrån han avgick med utmärkta vitsord. Svensk utbildning var emellertid det närmaste målet för hans strävanden, och efter slutad skolgång i Estland kom han till Birka-Tängs folkhögskola i Jämtland. Hans stora, allt överskuggande intresse var jordbruk. Han blev också den förste estlandssvensk, som studerade vid folkhögskola i Sverige och kom i kontakt med moderna svenska jordbruksmetoder.

Timmerman var tidigt medveten om att en stabil ekonomisk grundval är förutsättningen för kulturlivets utveckling. Estlandssvenskarnas ekonomi grundade sig i första hand på modernäringen, och Timmerman såg det som sin kanske angelägnaste uppgift att stimulera estlandssvenskarnas jordbruk, som genom politiska och sociala förhållanden hade varit hämmat i sin utveckling. Förutsättningarna för ett uppsving av jordbruksnäringen bedömde han som goda. Estlandssvenskarna hade då redan egen fri mark, skogbeväxta betesmarken, lövängar och värdefulla mossjordar. Brödet och välståndet låg där, om än väl gömda för gemene mans blick. Det var bara trollformeln, som skulle mana fram rikedom, som måste läras in.

Försöksverksamheten började 1910, då SOV slog en liten summa till avlöning åt en jordbrukskonsulent. Timmerman tjänstgjorde vid denna tid som lärare, men han ägnade sommarmånaderna åt arbete och försöksverksamhet på jordbrukets område. Det var givet, att han skulle utses till att beklåda den konsulentbefattning, som SOV beslutat om. Verksamheten tog sin början med föredrag och upplysningssammankomster, och sedan startade ett planmässigt praktiskt arbete.

Resultaten blev glädjande goda. Men jämsides med jordbruket måste boskapskötseln rationaliseras. Det gällde främst att få fram en fullvärdig boskapsstam. Den ursprungliga inhemska boskapsstam var starkt och slumpartat uppblandad med olika utländska raser. Av detta brokiga material kunde en konstant stam skapas endast genom årtiondens arbete. Här gällde det emellertid att få fram snabba resultat. Genom en rikssvensk agronomes förmedling fick Timmerman löfte om en avelstjur ur Bjärka-Säbys berömda avelsstam. När tjuven avhämtades, fick även en dräktig kviga följa med.

Maria Berg

In memoriam

När man läser dödsannonserna i dagstidningarna eller vår egen Kustbon, blir man påmind om den oundgängliga generationsväxlingen även i de estlandssvenska leden. De som i början av Estlands självständighetstid både i svenskbygden och inom den svenska kolonin i Reval spelade en aktiv roll lägger en efter en ned den jordiska vandringsstaven.

Den 23 februari nåddes vi av sorgebudet, att Maria Berg, en trogen medlem av Svenska Odlingens Vänner och svenska S:t Mikaelsförsamlingen i Reval, tagit ett sista farväl av sin dotter i Stockholm, sina söner i Estland samt en skara vänner från skilda trakter i det gamla Svensk-land. Född i Rickul, gift med en Nargöbo och bosatt i Reval, hade hon nära förbindelser med vitt skilda svenskorter. När det gällde att anordna barnens julfester vid svenska skolan, delta i S. O. V:s syföreningsaftnar och församlingsbasarer saknades aldrig den hjälpsamma och praktiska Martahanden till det ömmande och uppoffrande Mariahjärtat. Vid S. O. V:s sammankomster såväl i Saltsjöbaden som på Margaretaskolan såg man henne med samma frimodighet och glada sinnelag som vid samkvämen därhemma.

Under sin svåra sjukdomstid på Sabbatsberg hade hon bara en önskan: att få lyssna till Bibelns ord genom högläsning av sin dotter Karin. Hennes jordiska passionstid har lyktat. En trogen arbeterska — både i Herrens och svenskhetens vingård — har ingått i sabbatsvilan. Vi unnar henne denna. Saknaden innebär för oss alla, som kände henne, samtidigt ett varmt tack för trogen vakt-hållning efter fullbordat förtjänstfullt vardags-
värv. Vila i frid!

Hj. Pöhl.

Det var under årtionden av intensiv och optimistisk verksamhet, som Rudolf Timmerman gjorde sin hängivna insats. Den låg, som här omtalats, främst på det ekonomiska planet. Hans yrke var emellertid folkskollärares, och även på den andliga odlingens fält var han en trägen arbetare. Som lärare vid Korkis blandspråkiga folkskola stod han på en ständigt hotad utpost till det svenska språkområdet i Estland.

Hösten 1943 kom Rudolf Timmerman med sin familj till Sverige. Här skaffade han sig rikssvensk lärarkompetens och blev 1947 lärare vid Nornäs folkhögskola. Sedan ett tiotal år tillbaka njuter han nu av en välförtjänt ledighet från sina många uppgifter.

Estlandssvenskarna, hans övriga vänner och kolleger bringar honom sin hyllning och sitt tack för en stor gärning, för kamratskap och vänskap och önskar honom ytterligare många lyckosamma år.

E. L.

Bernhard Lund

In memoriam

Bernhard Lund, kyrkoherde i sin hemförsamling Gagnef, har avlidit i en ålder av 60 år.

Han blev teol. kand. i Uppsala 1930 och prästvigdes året därpå. Sedan verkade han en kortare period såsom svensk sjömanspräst i Antwerpen, och i december 1931 erhöll han uppdraget att vara sjömanspräst i Reval. Såsom sådan var han även s. a. s. "självskriven" kyrkoherde i Svensk-Finska S:t Mikaelss församlingen i Reval.

Ehuru mer än trettio år förflutit, sedan B. Lund verkade i Reval, lever minnet av honom och hans gärning därstädes likväl friskt hos de församlingsbor, som kom i närmare beröring med honom. Knappast någon av dessa kunde undgå att lägga märke till hans ungdomliga verksamhetsiver, vilken utom det rent kyrkliga arbetet tog sig uttryck bl. a. i språk- och musikundervisning. Han var i all sin verksamhet mycket omtyckt och uppskattad.

Vid tiden för B. Lunds tjänstgöring i Reval planerades inom S:t Mikaelss församlingen uppförandet av ett kapell på Nargön, som var annex till församlingen, i st. f. det gamla kapellet, vilket rysarna brände ned vid första världskrigets utbrott.

På initiativ av Sjömansvården i Sverige företog kyrkoherde Lund en föredragsturné till Sverige, varvid han behandlade estlandssvenska problem. Turnén, som ägde rum under våren 1933, inbragte ett avsevärt belopp, vilket gjorde det möjligt för församlingens kyrkoråd att börja uppförandet av det planerade kapellet.

Bernhard Lund lämnade sin tjänst i Reval vid jultiden 1933.

Vila i frid, Du redbare och glättige medarbetare! — Ej sällan kom Du med det förlösande ordet, om arbetsuppgifterna höll på att torna upp sig och missmodet låg på lur!

De f. d. estlandssvenskarna tacka Dig för Ditt bistånd i deras då ofta hårda kamp för fäderneärvd kultur! — Dina vänner tacka Dig!

A. S.

Johan Westerström

In memoriam

Den 13 februari 1964 avled Johan Westerström i en ålder av 59 år. Han var född i Borrby på Ormsö, Estland.

Johan Westerström var en begåvad man med framåtanda. Redan som ganska ung hade han fått bybefolkningens förtroende och blev därför invald i kommunalrådet. När sedan Ormsö Frivilliga Brandkår bildades i början på 1930-talet, utsågs Johan Westerström till styrelseledamot. Han hade varmt intresse för brandkåren och blev en livlig förespråkare för och aktiv deltagare i föreningens uppbyggnadsarbete. Han ägde en välskött gård, vilken han som så många andra landsmän blev tvungen att lämna i slutskedet av det andra världskriget.

Det var den 13 februari 1944 som Johan Westerström steg i land i Stockholm, och det var på 20-årsdagen av sin ankomst till Sverige som han gick bort och lämnade sina anhöriga och många vänner i stor sorg och saknad. Den 21 februari detta år skulle han ha fyllt 60 år men drabbades dessförinnan av en svår och obotlig sjukdom som ändade hans liv.

Vi minns honom som en mycket arbetsam och pliktrogen, gladlynt och öppen personlighet, lika så som en god make och familjefader. Frid över hans minne.

L. B.

Ett tack

För allt vänligt deltagande som visats oss under vår kära moders

Maria Bergs

långa sjukdom och för den slösande blomsterprakten vid hennes bår ber vi att av allt vårt hjärta få tacka Svenska Odlingens Vänner, medlemmar av f. d. svenska kyrkan och syföreningen i Tallinn, särskilt prosten Hjalmar Pöhl, samt övriga enskilda estlandssvenskar.

Barnen

FAMILJENYTT

Födda

Peter Albert, född den 13 december 1963, son till Ruth, född Rosen, och Paul Fopiano, Winchester, Mass., U. S. A.

Döda

Johan Bedman, född den 22 maj 1874 på Nuckö, avled i december 1962 i Norrköping.

Johannes Hjalmar Bäckman, född den 29 sept. 1920 på Ormsö, avled den 27 dec. 1963 i Barkarby.

Änkefru Maria Enkel, född Gäddman den 19 sept. 1879 på Ormsö, avled den 24 dec. 1963 i Stockholm.

Henrik Haggansson, född den 18 dec. 1898 på Runö, avled den 1 juli 1961 i Upplands-Väsby.

Änkefru Maria Kyrkslätt, född Lindström den 1 febr. 1874 på Ormsö, avled den 23 dec. 1963 i Stockholm.

Änkefru Katarina Massalin, född Öman den 21 dec. 1885 på Ormsö, avled den 31 dec. 1963 i Stockholm.

Anders Sjöström, född den 4 nov. 1898 på Ormsö, avled den 26 jan. 1964 i Stockholm.

Änkefru Maria Söderkvist, född Öman den 18 jan. 1898 på Ormsö, avled den 11 febr. 1964 i Huddinge.

Änkefru Maria Ullisgård, född Bullars den 17 mars 1884 på Runö, avled den 6 juni 1962 i Skövde.

Änkefru Kristina Österman, född Hollingers den 24 april 1881 på Runö, avled den 21 juli 1963 i Nacka.

Mari Aman

— född Vestersten —

* 2 maj 1879 på Nuckö

† 10 december 1963 i Norrköping

Sörjd och saknad
av barn och barnbarn
av släkt och vänner

Vår kära Syster

Katarina Ahlström

född Stenholm, Ormsö

* 21/3 1882

har i dag fått hembud. Innerligt sörjd
och saknad av oss syskon, släkt
och vänner.

Stockholm 18/2 1964

SYSKON

Syskonbarn

Tack för rosorna vid vägen,
tack för törnet ibland dem,
tack för resta himlastegen,
tack för evigt tryggt hem.

Min käre bror

vår farbror

Johan Ahlström

född 17/6 1880, död 8/1 1964

Sörjd av syster och syskonbarn samt övrig
släkt och vänner.

Petes i Linde den 8 januari

MAJA och **KARL-JOHAN**

Blott en dag ett ögonblick i sänder . . .

Min älskade maka
vår kära lilla mamma

Carin Andersson

f. Borrman

* 6/6 1931 i Rickul † 14/5 1963 i Nässjö

har lämnat oss samt föräldrar, syskon,
övrig släkt och vänner i stor sorg
och saknad.

KJELL

Mats Magnus

Det käraste vi ägde har nu lämnat oss.
Vårt öga skymmes av så många tår.
Du gömmes i jorden den fagrade tid.
Älskade Maka och Mor, vila i frid.

+

Maria Berg

— f. Koinberg —

* 18/9 1885 i Rickul † 23/2 1964 i Stockholm

har efter slutat värv ingått i den eviga vilan, men minnet av vår kära "Mor Maria" kommer alltid att leva vidare hos oss barn, barnbarn, svärdöttrar, svåger, svägerskor, syskonbarn samt övrigt släkt och många trogna vänner i Sverige och Estland.

KARIN
RENÉ och MAI
Karin Ingrid
SVEN och AGNES

Vid vårvindens vaggång Du somnade stilla
Ej sjukdom och oro nu mer gör dig illa.
Skön blir nu vilan som natten dig ger,
skönt är att veta, Du lider ej mer.

+

Vår kära lilla Mor,
Farmor och Mormor

Lovisa Erkas

* 23/7 1886

har i dag lugnt och stilla insomnat, djupt
sörjd och saknad men i tacksamt minne
bevarad av oss, släkt och vänner.

Glostad och Hultgården den 30/1 1964.

BARNEN
Barnbarnen
Barnbarnsbarnen

Ett strävsamt liv har slocknat ut
En flitig hand har domnat
Din arbetsdag har nått sitt slut
I frid Du har insomnat.

+

Min älskade Maka, vår lilla Mor,
Mormor, Farmor och kära Syster

Olga Brun

* 25 januari 1902
har stilla insomnat.
Sörjd och innerligt saknad av oss, övrig
släkt och många vänner
Stockholm 29/1 1964

KARL
Barn och Barnbarn
Syskonen

O sälla tid då vi förenas åter
Från livets slitningar och dödens kval
Då Herren Jesus portarna upplåter
Till glädjens hem till Lammets bröllopssal.

+

Min älskade Make,
vår käre Far

Josef Hamberg

f. 15.12 1887, d. 4.12 1963
har i dag lugnt och stilla insomnat
och lämnat oss i djup sorg.

JULIA
Pauline och August
Elsa och Börje
Alfred Viktor

Guds löften hålla, när döden nalkas
När febern bränner och livet svinner.
Av fadershanden min panna svalkas.
Guds löften svika ej då.
Tack, kära Make och Far!

+

Vår kära Mor och Mormor

Katarina Enkvist

född Rosenblad
* 5 mars 1874
har stilla insomnat den 9 februari 1964
Djupt sörjd och saknad av oss samt
släkt och vänner

MARIA och TOMAS
KATARINA och JOHAN
Barnbarn

Herren är min herde, mig skall intet fattas
och jag skall stämma in i änglasången.

+

Vår älskade bror och farbror

Johannes Heldring

född 16/10 1888
har i dag lugnt och stilla insomnat.
Sörjd och saknad av oss, övrig släkt
och många vänner.
Eskilstuna den 11/9 1963

SYSKON
Syskonbarn

Händer knäppta, ögon slutna
livets sista krafter brutna
Tår som runnit nu försvunnit
Livets oro, sorg och strid
övergått i Evig Frid.

Vår kära Mor, Farmor och Gammelfarmor

Johanna Klingberg

f. Österlin

* 31 maj 1885 på Rågö

har i dag lugnt och stilla insomnat. Djupt
sörjd och innerligt saknad av oss,
släkt och vänner.

Ångholmen den 20 december 1933

OSKAR och **ELIDA**

MARIA och **ALEXANDER**
Barnbarn och Barnbarnsbarn

I livet vi ej träffas mer och trycka får
Din hand.

Den sista hälsning vi kan ge är kransen
med dess band.

Snart kyrkans klockor manar oss att lämna
mor i frid

Vi önskar alla: Tack för allt,
Vi mötas om en tid.

Min älskade Make
vår käre Far och Morfar

Anton Nyman

född 15 febr. 1895 på Stora Rågö
har lämnat oss i djup sorg efter ett
prövosamt liv. Sörjd och saknad av oss,
övrig släkt och vänner
Stuvsta den 18 oktober 1963

IDA
Edit

Jan Eo Leif
Einar och **Maj-Britt**

Din verksamma dag är slut,
Din trötta hand har domnat,
Aftonen kom, Du kämpat ut,
I frid Du stilla har somnat.

Tack, kära Pappa, för allt vi har fått.

Min älskade Make
vår kära Pappa

Johannes Liljebäck

* 23 augusti 1921

har lämnat oss efter ett tåligt buret lidande.
Innerligt sörjd och i tacksamt minne
bevarad av oss, mor, syskon, övrig släkt
och vänner.

Stockholm 18 jan. 1964.

MARIA

Göran **John**

Blott en dag ett ögonblick i sänder . . .

Min älskade Syster
vår kära Moster

Lena Nystil

— f. Roberg —

* 23 juli 1888 i Rickul,

† 10 jan. 1964 i Söderåkra

Djupt sörjd och saknad av oss

SYSTER SYSTERBARN

Övrig släkt och vänner

Stilla, så stilla Du somnat.
Tåligt Din börda Du bar.
Flitiga händer har domnat.
Minnet det ljusa står kvar
Vi Dig saknar. Vi Dig tackar.
Sov i ro i Din lugna grav.

Vår älskade Far
Farfar och Morfar

Johan Lindström

* 7/12 1886 † 9/1 1964

har lämnat oss, släkt och vänner i djup
sorg och saknad.

Hägersten den 9 januari 1964.

BARN och **BARNBARN**

Så tag nu mina händer
Och led du mig,
Att saligt hem jag länder,
O Gud, till dig.

Min käre Make
vår Pappa och Morfar

Anders Sjöström

* 4/11 1898 på Ormsö

† 26/11 1964

ELSA

Anne-Marie och **Rune**

Ingaliil och **Kåre**

Sven-Erik

Barnbarnen

Övrig släkt och vänner

Du styrde, Du ställde,
Du ville så väl.
Du älskade oss alla
av hela Din själ.

Välsignat vare Ditt minne!

Min kära Maka
vår Mor och Farmor

Elfrida Sandsten

* 16.3 1913 † 28.11 1963
Södertälje den 28 nov. 1963

AUGUST

Sven och Birgitta

Johan

Nils och Monica

Patrik

Margaretha

Mor, Syskon

Övrig släkt och vänner

Ett hjärta av godhet har slutat att slå.
Den eviga vilan har kommit.
Oändlig är saken, bitter och svår,
Dock finnes en tröst: Du sover i ro.

Vår kära Mor

Maria Westerblom

f. Friman
* 2.4 1876 på Nuckö
har stilla insomnat på Kustbohemmet
den 21.1 1964
Sörjd och innerligt saknad av oss.

BARNEN

Tack, o Gud, för vad som varit,
Tack för allt vad Du beskär.
Tack för tiderna som farit,
Tack för stunden som nu är.
Tack för ljusa, varma vårar,
Tack för mörk och kulen höst.
Tack för redan glömda tårar,
Tack för friden i mitt bröst.

Vår älskade Mor, Svärmor
vår kära Farmor, Mormor

Lovisa Sedman

född 10/12 1883 på Nuckö
har lugnt och stilla insomnat. Djupt sörjd
och saknad, men i ljusaste minne bevarad
Sundbyberg den 22/2 1964

LEONTINE och AUGUST BEDMAN

IRENE och ALEXANDER GJÄRDMAN

ROLINE och ROBERT STROMBACK

ALEXANDER och RAGNHILD SEDMAN

AMANDA SEDMAN

Barnbarn, Barnbarnsbarn

samt övrig släkt och vänner.

Moder sov i ostörd ro

Uti gravens tysta bo

Jesus som dig livet gav

Skall dig väcka ur din grav.

Vår käre Farbror

Hans Westerström

* 24 augusti 1870
har i dag lugnt och stilla insomnat,
sörjd och saknad av oss,
övrig släkt och vänner.

Ramsö den 29 jan. 1964

SYSKONBARNEN

Sakta kom döden

Den kom som en vän

Han tog Dig vid handen

Han förde Dig hem.

Min älskade Make
vår käre Far

Johan Waksam

* 30/1 1899

har lämnat oss, syskon, övrig släkt och
vänner i djupaste sorg.

Eskilstuna den 1 dec. 1963

GERTRUD

Einar och Catharina

Ingrid

En tröst i sorgen Gud oss ger,
Att den vi älskar ej lider mer.

Min älskade Make, vår käre Far
Farfar, Morfar och Svärfar

Johan Westerström

* 21 februari 1904
har lämnat oss, släkt och många vänner i
djupaste sorg och saknad. I ljusst och
tacksamt minne bevarad
Stockholm 13/2 1964

AGNETA

Emil och Maj-Britt

Gunnel och Bosse

Inger och Torsten

Ines och Gunnar

Göran

Barnbarnen

Allt vad Du lidit vi nog ej förstått,
men troget Du kämpat och sluta Du fått.
Vi ville så innerligt behålla Dig kvar,
men Ditt livsverk på jorden nu fullbordat var.
Davids 23:e psalm.

Bemärkelsedagar

90 år

Isak Alexander Luther, född den 5 april 1874, Nargö
 Agneta Bäckman, född Notman den 21 april 1874, Ormsö
 Johannes Grönström, född den 7 juni 1874, Nuckö

85 år

Lisa Barud, född Freiman den 5 april 1879, Nuckö
 Gertrud Pihl, född den 12 juni 1879, Ormsö

80 år

Johannes August Engblom, född den 2 april 1884, Vippal
 Maria Nyman, född Österdal den 3 april 1884, Rågöarna
 Gertrud Peterberg, född den 4 april 1884, Ormsö
 Lovisa Dyrberg, född den 18 april 1884, Rickul
 Agneta Holm, född Lindros den 8 maj 1884, Ormsö
 Gertrud Hedenström, född Appelblom den 10 maj 1884,
 Ormsö
 Johan Pählberg, född den 7 juni 1884, Rickul
 Maria Dykström, född Moll den 10 juni 1884, Runö/Ormsö
 August Fredrik, född den 11 juni 1884, Rågöarna
 Kristjan Brunberg, född den 19 juni 1884, Rickul
 Mina Miljand (Mihlberg), född den 25 juni 1884, Rickul

75 år

Lisette Espling, född Espling den 15 april 1889, Rågöarna
 Lars Alström, född den 17 april 1889, Ormsö
 Kristina Glad, född Grundsten den 19 april 1889, Nargö
 Katarina Lilja, född den 8 maj 1889, Ormsö
 Maria Hamberg, född den 1 juni 1889, Rickul
 Amanda Augusta Koppelman, född Engblom den 4 juni
 1889, Vippal
 Lovisa Cecilia Vesterblom, född Nanu den 17 juni 1889,
 Nuckö
 Julia Hamberg, född Alberg den 19 juni 1889, Rickul

70 år

Vanda Kimberg, född Matson den 21 april 1894, Riga/
 Nargö
 Mathias Koinberg, född den 1 maj 1894, Nuckö
 Jacob Westerberg, född den 6 maj 1894, Rickul
 Hans Nyholm, född den 7 maj 1894, Ormsö
 Edvard Rosen, född den 12 maj 1894, Nargö
 Johan Nyblom, född den 18 maj 1894, Ormsö
 Maria Lundgren, född den 27 maj 1894, Nuckö

Kornelia Vitsut-Wittlich, född Sjöberg den 17 maj 1894,
 Reval
 Ulrika Vilhelmina Dahl, född den 2 juni 1894, Reval
 Katarina Järnström, född Thomsson den 15 juni 1894,
 Ormsö
 Gertrud Vidgren, född den 15 juni 1894, Ormsö
 Agneta Bergström, född Förberg den 28 juni 1894, Ormsö

60 år

Katarina Alros, född Lindström den 8 april 1904, Ormsö
 Alexander Sedman, född den 9 april 1904, Nuckö
 Robert Lundberg, född den 10 april 1904, Rågöarna
 Maria Brunberg, född den 13 april 1904, Rickul
 Linda Herodes, född Kesker den 15 april 1904, Reval
 Julius Norrman, född den 18 april 1904, Vippal
 Edmond Eugen Szabo, född den 21 april 1904, Budapest
 Alexander Kask, född den 24 april 1904, Ormsö
 Johannes Eduard Woogand, född den 29 april 1904, Reval
 Mathilda Talback, född Tegelberg den 7 maj 1904, Nuckö
 Elvine Luther, född Enggrön den 15 maj 1904, Rågöarna
 Selma Vood, född Teppo den 17 maj 1904, Pärnau
 Alfred Luks, född den 23 maj 1904, Rickul
 Hans Öman, född den 23 maj 1904, Ormsö
 Maria Alkvist, född Westerberg den 25 maj 1904, Ormsö
 Robert Frans Rosen, född den 30 maj 1904, Nargö
 Selma Sprenk, född Stamberg den 30 maj 1904, Reval
 Oskar Granbaum, född den 3 juni 1904, Vippal
 Linda Zeisig, född Rander den 9 juni 1904, Vippal
 Agnes Olga Josefina Link, född den 22 juni 1904, Reval
 Lovisa Stahl, född Norrberg den 25 juni 1904, Rickul
 Anders Vestersten, född den 28 juni 1904, Nuckö
 Leopold Luther, född den 30 juni 1904, Nargö

50 år

Elfride Branten, född den 12 april 1914, Rickul
 Alfred Klement, född den 12 april 1914, Rågöarna
 Elisabet Engman, född Ahlberg den 14 april 1914, Rickul
 Aino Kabe-Rosen, född den 14 april 1914, Reval
 Pauline Klement, född Grönlund den 15 april 1914, Råg-
 öarna
 Heinrich Raimond Pent, född den 20 april 1914, Reval
 Alexander Friberg, född den 29 april 1914, Ormsö/Råg-
 öarna
 Johan Engdahl, född den 1 maj 1914, Ormsö
 Axel Sedman, född den 17 maj 1914, Nuckö
 Hans Grundsten, född den 20 maj 1914, Ormsö
 Robert Gustaf Vesterberg, född den 30 maj 1914, Rickul
 Edita Maria Sekobon, född den 9 juni 1914, Nuckö
 Robert Söderlund, född den 15 juni 1914, Rickul
 Sigrid Elisabeth Hamberg, född Thomsson den 18 juni
 1914, Rickul
 Axel Engman, född den 19 juni 1914, Rickul

I VÅRTIDEN

*Och vårljunt skiner solen,
och himmelen är blå,
och vita skyar sväva
helt sakta fram därpå.*

*Som blekgrön slöja sveper
sig vårsäd, fin och späd,
och mjuk som mossa kullrar
sig mörkgrön vintersäd.*

*Nu myllrar brodd i hagen,
nu sväller det i knopp.
Ur klibbig hylsa vecklar
ett fjunigt blad sig opp.*

*Och runt omkring mig brådska
och idel liv och lust,
och allting gror och suger
ur jordens feta must.*

*Och runt omkring det kämpas
en dust på liv och död.
Det är som dovt ett mummel
från vida marker ljöd.*

Ola Hansson